

Bakalářská práce

Volná románová trilogie Jiřího Hájíčka

Studijní program:

B0232A090012 Česká filologie pro praxi

Autor práce:

Veronika Příbylová

Vedoucí práce:

Mgr. Jiří Chocholoušek

Katedra českého jazyka a literatury

Liberec 2023

Zadání bakalářské práce

Volná románová trilogie Jiřího Hájíčka

Jméno a příjmení:

Veronika Příbylová

Osobní číslo:

P20000573

Studijní program:

B0232A090012 Česká filologie pro praxi

Zadávající katedra:

Katedra českého jazyka a literatury

Akademický rok:

2021/2022

Zásady pro vypracování:

Bakalářská práce se zaměří na analýzu vyprávění a tematické roviny vybraných románů Jiřího Hájíčka, které tvoří volnou románovou trilogii (Selský baroko, Rybí krev a Dešťová hůl). Výsledky analýzy poslouží jako východisko k interpretaci a komparaci románů.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce: tištěná/elektronická

Jazyk práce: čeština

Seznam odborné literatury:

HODROVÁ, Daniela. *...na okraji chaosu... Poetika literárního díla 20. století*. Praha: Torst, 2001. ISBN 80-7215-140-1.

KUBÍČEK, Tomáš, Jiří HRABAL a Petr A. BÍLEK. *Naratologie. Strukturální analýza vyprávění*. Praha: Dauphin, 2013. ISBN 978-80-7272-592-2.

RIMMON-KENANOVÁ, Shlomith. *Poetika vyprávění*. Brno: Host, 2001. ISBN 80-7294-004-X.

FIALOVÁ, Alena, Lenka JUNGMANNOVÁ a Petr HRUŠKA, ed. *V souřadnicích mnohosti: Česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2410-7.

Vedoucí práce:

Mgr. Jiří Chocholoušek

Katedra českého jazyka a literatury

Datum zadání práce:

30. dubna 2022

Předpokládaný termín odevzdání: 30. dubna 2023

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

PhDr. Kateřina Váňová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 30. dubna 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Jiřímu Chocholouškovi za jeho vstřícný a trpělivý přístup a cenné rady během vedení bakalářské práce. Také bych chtěla vyjádřit vděčnost své rodině a svému partnerovi za podporu po celou dobu studia.

Anotace

Předmětem bakalářské práce je analýza tematické roviny volné románové trilogie Jiřího Hájíčka. Nejprve věnujeme pozornost stručnému uvedení do problematiky naratologie. Konkrétněji se zabýváme narativními kategoriemi vypravěče, postavy a času. Vzhledem k tematizaci venkova a označení románů jako „volná venkovská trilogie morálního neklidu“ předkládáme ve stručnosti charakteristiku žánru venkovský román a jeho vývoj ve světové i české literatuře. Analytické části předchází shrnutí dosavadní autorovy tvorby. Při analýzách se zabýváme narativními kategoriemi zmíněnými v teoretické části. Rozbory završuje komparace všech tří románů, přičemž mapujeme jak shodné, tak i odlišné rysy děl.

Klíčová slova

Jiří Hájíček, Selský baroko, Rybí krev, Dešťová hůl, román, románová trilogie, venkovský román, vypravěč, postava, čas, současná česká literatura

Annotation

The bachelor thesis deals with an analysis of thematic level of a novel sequence by Jiří Hájíček. First we focus on a brief introduction to narratology. More specifically we deal with the narrative categories of narrator, character and time. Given the theme of the countryside and the designation of the novels as a "free rural trilogy of moral uneasiness", we present a brief description of the rural novel genre and its development in world and czech literature. The analytical part is preceded by a summary of the author's work. In the analyses we deal with the narrative categories mentioned in the theoretical part. The analyses are completed by a comparison of all three novels, while we map the same and also different features of the works.

Key words

Jiří Hájíček, Selský baroko (Rustic Baroque), Rybí krev (Fish Blood), Dešťová hůl (The Rainstick), novel, novel sequence, rural novel, narrator, character, time, current czech literature

Obsah

Úvod.....	9
1. Úvod do naratologie	10
1.1. Vymezení oboru	10
1.2. Narativní kategorie.....	11
1.2.1. Vypravěč.....	11
1.2.2. Postava.....	12
1.2.3. Čas.....	14
2. Venkovský román jako žánr.....	15
2.1. Charakteristika žánru.....	15
2.2. Vývoj venkovského románu	16
2.3. Vývoj venkovského románu u nás	17
3. Přehled Hájičkovy tvorby.....	20
4. Selský baroko.....	23
4.1. Vypravěč.....	24
4.2. Postavy.....	25
4.2.1. Hlavní postavy	25
4.2.2. Vedlejší postavy	29
4.3. Časoprostor.....	31
5. Rybí krev.....	32
5.1. Vypravěč.....	32
5.2. Postavy.....	34
5.2.1. Hlavní postavy	34
5.2.2. Vedlejší postavy	38
5.3. Časoprostor.....	40
6. Dešťová hůl.....	41
6.1. Vypravěč.....	41
6.2. Postavy.....	43
6.2.1. Hlavní postavy	43
6.2.2. Vedlejší postavy	45
6.3. Časoprostor.....	46
7. Komparace.....	47
Závěr.....	52
Seznam použitých zdrojů.....	53

Úvod

Jiří Hájíček se již několik let řadí mezi kmenové autory nakladatelství *Host*, jež vydalo romány *Selský baroko*, *Rybí krev* a *Dešťová hůl*. Samo nakladatelství označuje tato tři díla jako „volná venkovská trilogie morálního neklidu.“¹ Cílem bakalářské práce je analýza tematické roviny zmíněných románů, jejíž poznatky využijeme v závěrečné komparaci.

Teoretická část práce má za cíl stručné seznámení s oborem naratologie, přičemž se soustředíme na narativní kategorie vypravěče, postavy a času. U každé podkategorie představíme koncepcce, jež jsou v oboru teorie vyprávění považovány za základní a nejčastěji užívané. Vzhledem k pojmenování trilogie související s tematizací venkova věnujeme jednu kapitolu žánru venkovský román. Kromě vymezení a charakterizace krátce nastíníme vývoj venkovského románu jak ve světové literatuře, tak i v českém prostředí.

Analytické části předchází kapitola představující tvorbu Jiřího Hájíčka. Každému doposud vydanému dílu je věnován zevrubný popis. Dále se přesouváme na tematickou analýzu, při níž provádíme rozbor každého románu zvlášť. Praktická část vychází převážně z vlastní interpretace textů. V závěrečné kapitole shrnujeme analyzované narativní kategorie a provádíme komparaci. Vzájemné porovnání slouží k doložení shodných rysů všech tří analyzovaných románů a zároveň vyzdvihnutí prvků, jimiž se od sebe díla liší. Na základě toho se poté pokusíme formulovat charakteristické rysy autorského stylu Jiřího Hájíčka.

¹ HOST. *Jiří Hájíček* [online]. [cit. 2023-12-04]. Dostupné z: <https://www.hostbrno.cz/hajicek-jiri/>

1. Úvod do naratologie

1.1. Vymezení oboru

Vyprávění představuje zásadní roli v běžném životě, jelikož napomáhá budovat sociální i osobní identitu. Provází lidstvo od počátků věků – od ústního předávání mýtů až po nespočet žánrů dnešní doby. Jelikož narativ ovlivňuje naše vnímání světa, bude samozřejmě ovlivňovat i textový svět jako umělecké ztvárnění určitého vyprávění.

Naratologie, synonymním pojmenováním teorie vyprávění, je disciplína zabývající se strukturou či výstavbou narativů. Jako samostatný obor se etablovala v 60. letech 20. století. Její vzestup ve vědecké sféře je spojen s rokem 1966, kdy v periodiku *Communications* pod názvem *Strukturální analýza vyprávění* publikovaly tehdejší přední osobnosti francouzského strukturalismu a sémiotiky svá bádání v oblasti hloubkové struktury vyprávění.² Klasická naratologie usiluje o sestavení teoretického podhoubí, tj. typologii a charakterizaci jednotlivých prvků vyprávění a následnou detekci vztahů. Tyto základy poté umožňují komplexní analýzu narativu. V průběhu 80. a 90. let minulého století nastává tzv. obrat k vyprávění, při němž dochází k prolnutí teorie i do dalších oborů např. psychologie, kognitivní lingvistiky, mediálních studií, filozofie, sociologie apod. Tím naratologie získává status interdisciplinarity. Ve spojitosti s rozvojem literární vědy v 90. letech se klasická naratologie přeformulává do podoby postklasické.³

Naratologie se nesoustředí pouze na texty vykazující literárnost, v obecném pohledu se zajímá o všechny typy narativních konstrukcí. Vzhledem k profilu této práce se však budeme soustředit na teoretická hlediska týkající se umělecké literatury. Mluvíme tedy o tzv. narativní fikci. Pojem označuje vyprávění sestávající se obvykle z více než jedné události, tj. sledu fiktivních událostí, u něhož rozlišujeme tři základní aspekty: příběh, text a vyprávění.⁴

Příběhem rozumíme události obsažené v textu (mluvené či psané formy), jež jsou prezentovány vyprávěním. Kromě událostí zahrnuje příběh i téma, postavy a prostor. Vyprávění je schopno modifikovat příběh z vícero hledisek – např. může seřadit události chronologicky či je přeskupit, být podmíněno žánrovými faktory nebo zachycovat příběh z pohledu různých postav. Příběh je distinktivním rysem odlišujícím od sebe texty narativní a nenarativní povahy.⁵

² KUBÍČEK, Tomáš, Jiří HRABAL a Petr A. BÍLEK. *Naratologie: strukturální analýza vyprávění*. Praha, 2013, s. 15.

³ Tamtéž, s. 18.

⁴ RIMMON-KENAN, Shlomith. *Poetika vyprávění*. Brno, 2001, s. 11.

⁵ KUBÍČEK, Tomáš, Jiří HRABAL a Petr A. BÍLEK. *Naratologie: strukturální analýza vyprávění*. Praha, 2013, s. 34-36.

1.2. Narativní kategorie

Při systematické analýze vybraných románů si budeme všimnout tří narativních kategorií – vypravěče a času, jakožto součástí aspektu konstrukce vyprávění, a postavy související s oblastí příběhu. Vzhledem k tomu je záhodno postihnout stručnou teorii daných termínů.

1.2.1. Vypravěč

Kategorie vypravěče napomáhá utvářet formu textu, tzn. jak je příběh vyprávěn. Neznamená ale splnutí role autor-vypravěč. Autor jako stvořitel narativního textu využívá vypravěče jako médium pro zprostředkování tvůrčího aktu a přiřazuje tím vypravěči konstrukční funkci. V rámci kontrolní funkce koordinuje výstavbu narativu.⁶ V průběhu vývoje literatury se měnily tendence k zesilování či zeslabování přítomnosti vypravěče.

Míru absence vypravěče rozděluje Gérard Genette do dvou kategorií: heterodiegetický a homodiegetický vypravěč. V případě heterodiegetičnosti není vypravěč součástí příběhu, jež vypráví, zatímco homodiegetičnost znamená vypravěčovu přítomnost v příběhu, tj. vypravěč je jednou z postav. Účast na dějové lince může být v obou případech různá. Heterodiegetičtí vypravěči mohou předkládat niterné stavy postav, jejich motivace jednání nebo i hypotézy důsledků konání. V takovém případě hovoříme o vševědoucnosti. Opakem je objektivnost, tzn. vypravěč pouze informuje o událostech, ale nepodává jejich hodnocení. Pro homodiegetický typ se odlišuje autodiegetičnost, kdy vypravěč zastává roli hlavní postavy, a vypravěč-svědka, při němž je vypravěč pouhým pozorovatelem a na dění fikčního světa se téměř nepodílí.⁷ Genette tuto typologii doplňuje ještě o diferenciaci extradiegetické a intradiegetické narativní roviny. Oproti předchozímu rozdělení postoje vypravěče k příběhu se zmíněné dva termíny týkají postavení vypravěče ke čtenáři. Extradiegetický vypravěč je původcem první narativní roviny, naopak při intradiegezi se do výchozí roviny vkládá další příběh a předpokládá adresáta uvnitř onoho textového světa.⁸

Jeden ze základních modelů v teorii vyprávění představuje typologický kruh vyprávěcích situací od Franze Karla Stanzela. Stanzel vytvořil myšlenkové schéma, na němž vystihl tři základní opozice: osoba, perspektiva, modus, z nichž vyvstávají typické vyprávěcí situace: autorská, personální a vyprávění v 1. osobě. Model zároveň ukazuje přechodné části, jimiž

⁶ DOLEŽEL, Lubomír. *Narativní způsoby v české literatuře*. Praha, 1993, s. 10.

⁷ KUBÍČEK, Tomáš, Jiří HRABAL a Petr A. BÍLEK. *Naratologie: strukturální analýza vyprávění*. Praha, 201, s. 127-129.

⁸ KUBÍČEK, Tomáš. *Vypravěč: kategorie narativní analýzy*. Brno, 2007, s. 80.

dokazuje kontinuitu forem.⁹ Konstitutivní složky bychom mohli zjednodušeně interpretovat pomocí otázek „kdo vypráví“, „z jaké perspektivy“ a „v jaké pozici stojí vypravěč k příběhu“. Osoba znázorňuje míru účasti vypravěče v příběhu na protikladech identičnost a neidentičnost existenciálních oblastí. Vnitřní či vnější perspektiva označuje, jak hluboko je vypravěč schopen proniknout do myšlení postavy. Modus je založen na opozici vypravěč jako zprostředkovatel informací přesahujících popisovanou událost a vypravěč jako reflektor. Jedna z těchto tří složek v konkrétní vyprávěcí situaci převažuje. Pro autorskou situaci je typická vševědoucnost vypravěče, kterou využívá ke vstupům do vyprávění. Personální vyprávěcí situace užívá stejně jako autorská převážně er-formu, ale liší se ztvárněním vypravěče jako reflektora, což vytváří dojem nezprostředkovanosti a poskytuje čtenáři efekt iluze bytí uprostřed dění. Vyprávěcí situace 1. osoby umožňuje čtenářovu spoluúčast, jelikož vypravěč splývá s postavami a dozvídáme se pouze to, co je jeho osobní zkušeností.¹⁰

1.2.2. Postava

Literární postava je prvek podílející se na výstavbě příběhu. Stejně jako reálné postavy běžného života utváří své příběhy či jsou okolnostmi ovlivňovány, i fikční svět zaplňují postavy, kterým autor přepisuje různé vlastnosti a funkce regulující děj. Oproti lidem z každodenního života máme možnost k literárním postavám více přilnout. Tvůrce nám může poskytnout detailní střípky jejich života. Bez společenských konvencí a zábran tak můžeme poznat jejich vnitřní i vnější svět a navázat s postavami intimní kontakt.¹¹

Fikční postavy se mohou reálným předlohám přibližovat nebo se od nich absolutně oddalovat. Pro rozlišení tří druhů pojetí postav zmíníme návrh Jamese Phelana. Ten rozlišuje syntetickou, mimetickou a tematickou dimenzi. Syntetická dimenze stojí na sémiotickém přístupu, jenž postavu vnímá jako realizaci konstrukt. Onen konstrukt patří do uzavřeného uměle vytvořeného světa s vlastními pravidly a funguje pouze v něm. Opačný přístup předkládá mimetické chápání uchopující postavy nikoliv jako figury splňující pouze určitou roli ve fikčním světě, ale jako mimeze reálných postav. Z tohoto přístupu vyplývá, že postavy tvoříme a posuzujeme na základě zkušeností z našeho života. Tematická dimenze předkládá postavu jako prostředek ztvárnění a podtrhnutí určitého tématu. Zvýrazněním jedné ze tří dimenzí dosáhneme odlišných záměrů. Vyzdvihnutí syntetického pohledu podpoří vnímání postavy jako pouhého umělého konstrukt a je uplatňováno převážně v postmoderní tvorbě. Naopak

⁹ STANZEL, Franz K. *Teorie vyprávění*. Praha, 1988, s. 223.

¹⁰ KUBÍČEK, Tomáš. *Vypravěč: kategorie narativní analýzy*. Brno, 2007, s. 59-62.

¹¹ KUBÍČEK, Tomáš, Jiří HRABAL a Petr A. BÍLEK. *Naratologie: strukturální analýza vyprávění*. Praha, 2013, s. 57.

mimetický aspekt umožňuje budování vztahu čtenáře s postavou. Silnou tendenci k psychologizaci nalezneme v realistických a psychologických dílech. Kladením důrazu na jasnost tématu se postava zjednoduší a její jednání se tak stává neomylně interpretovatelným. Zvýraznění tematické dimenze tedy využívají převážně didaktické nebo ideologické texty.¹²

Postava je utvářena slovně-tematickým souborem textových referencí. V textu může být tento komplex realizován nejčastěji promluvou vypravěče, tvrzením jiné postavy, monologem či scénickými poznámkami.¹³ Dva základní póly výstavby postavy představuje rozdělení na ploché a kulaté. Kromě tohoto označení lze hovořit i o postavách definicích a postavách hypotézách nebo postavách statických a dynamických. V zásadě se typologie opírá o to, zda postava prochází komplexním rozvojem či nepodléhá vývoji v rámci příběhu a stává se jednoduchou.¹⁴

K začlenění postavy do příběhu dochází pomocí charakterizace, jež se v základu dělí na přímou a nepřímou. Přímý hodnotící akt provádí buďto vypravěč nebo jiná postava. V tomto případě bereme ohled na typ vypravěče, jehož spolehlivost podmiňuje validitu nastíněných rysů. Pro nepřímou profilaci se nabízí několik způsobů např. jednání, promluva, vzhled, jméno nebo prostředí. Jednání vytváří napětí mezi fikčním světem a vnitřním světem postavy, tzn. zda jsme schopni vyvodit, jestli daný čin postavy ovlivnil fikční svět nebo se odehrál pouze uvnitř postavy. Jednání interpretujeme na základě našich zkušeností a kulturních zásad, které podněcují dekodování morálních hodnot, postojů a motivace konání.¹⁵ Promluva prostupuje lexikální, stylistickou i syntaktickou rovinou a na tomto podkladu přiděluje postavě identifikační rys. Výpovědi také napomáhají konstruovat svět okolo postav. K identifikaci slouží i popisy vzhledu, jež čtenář pomocí synekdoch kombinuje s určitými vlastnostmi. Toto slučování probíhá i v opačném směru, tj. konkrétní vlastnosti jsme schopni přiřadit odpovídajícímu zevnějšku. Kromě ekonomické odkazovací funkce přiřazujeme jménu vlastnosti např. z hlediska činů, empirie nebo etymologie. Pojmenování se tak stává nedílnou součástí postavy. Charakter může vykreslovat i prostředí, které si postava utváří nebo je jím determinována.

¹² KUBÍČEK, Tomáš, Jiří HRABAL a Petr A. BÍLEK. *Naratologie: strukturální analýza vyprávění*. Praha, 2013, s. 58-63.

¹³ HODROVÁ, Daniela. *--na okraji chaosu--: poetika literárního díla 20. století*. Praha, 2001, s. 519.

¹⁴ RIMMON-KENAN, Shlomith. *Poetika vyprávění*. Brno, 2001, s. 48.

¹⁵ FOŘT, Bohumil. *Literární postava: vývoj a aspekty naratologických zkoumání*. Praha, 2008, s. 67-68.

1.2.3. Čas

Čas v literárním díle není ztvárněním měřitelného fyzikálního času, ale interpretujeme ho na základě naší zkušenosti z reálného světa.¹⁶ Časová linie skládající se z organizovaných časových sekvencí odlišuje narativní fikci od jiných žánrů nevykazujících kladení důrazu na časový sled událostí.

V literárním díle rozlišujeme čas fikčního světa, v němž probíhají události příběhu, a čas vyprávění, tj. čas, ve kterém je příběh vyprávěn. Autor může čas modifikovat z různých aspektů. Literární teoretik Gérard Genette uvedl tři hlediska uplatňovaná ve vztahu mezi časem příběhu a časem vyprávění – posloupnost, trvání a frekvence. Posloupnost, zjednodušeně odpověď na otázku, kdy se událost stala, může být podána dvěma možnostmi, jež Genette označuje jako analepse a prolepse. K vysvětlení pojmů bychom nejprve měli vymezit termín výchozí narativ, jelikož vůči němu můžeme dále identifikovat analeptické a proleptické události. Výchozím narativem se rozumí subjektivní seřazení událostí příběhu podle chronologického řádu. Každý čtenář si ho tedy sestavuje sám na základě vlastní interpretace, což nutně znamená i odlišné označení analepsí a prolepsí. Analepse, první typ achronologického ztvárnění příběhu, značí retrospekci. Po uvedení situace referujeme o událostech, které jí předcházejí. Vyprávění se navrácí do minulosti, zatímco u prolepse se přesouváme do budoucnosti. Podáváme události příběhu bez zmínky o událostech předchozích.¹⁷

Pojem trvání chápeme jako vztah předpokládaného trvání událostí ve fikčním světě s rozsahem textu týkajícího se vyprávění o dané situaci. Základní modifikací je zrychlení nebo zpomalení tempa vyprávění. Maximálního zrychlení lze dosáhnout elipsou, při níž autor vypustí libovolně rozsáhlou část příběhu. Opakem je pauza, kdy dochází k pozastavení času příběhu. K pauze dochází např. při popisech či v úvahových pasážích. Mezi těmito dvěma póly lze vymezit ještě shrnutí a scénu. Shrnutí nastává při kondenzaci určitého časového úseku do výtahu hlavních událostí. Scéna se vyznačuje vyrovnáním času fikčního světa a času vyprávění, které vyvstane z vložení fiktivní reality ve formě monologu nebo dialogu do vyprávění.¹⁸

Třetí aspekt nazývaný frekvence se věnuje opakování určité události, tj. kolikrát se objevuje v příběhu a kolikrát se o ní v textu vypráví. Opakovaná část není vždy stejná, poněvadž se

¹⁶ KUBÍČEK, Tomáš, Jiří HRABAL a Petr A. BÍLEK. *Naratologie: strukturální analýza vyprávění*. Praha, 2013, s. 104.

¹⁷ RIMMON-KENAN, Shlomith. *Poetika vyprávění*. Brno, 2001, s. 54.

¹⁸ TODOROV, Tzvetan. *Poetika prózy*. Praha, 2000, s. 45.

pokaždé nachází v jiném kontextu.¹⁹ Rozlišujeme tři formy frekvencí. Nejvíce užívaným typem je singulativní, při němž se jedenkrát vypráví o události, jež se stala jedenkrát. Tento typ lze rozšířit na situaci vyprávění určité události tolikrát, kolikrát se přihodila. Repetitivní forma vypráví několikrát událost, jež se udála pouze jednou. Užívá se většinou při přítomnosti několika vypravěčů a dění tak může být zobrazeno z vícero úhlů pohledu.²⁰ Třetí typ označený jako iterativní podává jedenkrát událost, která se ale udála více než jednou.

2. Venkovský román jako žánr

2.1. Charakteristika žánru

Vzhledem k vybraným dále analyzovaným dílům, jež lze najít pod označením „venkovská trilogie morálního neklidu“, bychom měli vymezit pojem venkovský román.

Žánrové pojmenování je synonymní s vžitějším vesnickým románem, jenž se ale oproti venkovskému věnuje konkrétněji prostředí vesnice a s ní souvisejícímu zemědělství a hospodářství. *Venkovský román se vztahuje obecněji k prostoru mimo město.*²¹ Budeme proto nadále používat označení venkovský román.

*Venkov v podobě tradiční zemědělské obce, samoty uprostřed přírody či menšího města zobrazuje jako eticky, noeticky i esteticky významný prostor. Obraz lidských aktivit, citů a vášní vybízí k reflexi smyslu života.*²²

Tematicky rozebírá mezilidské vztahy, přičemž se soustředí primárně na rodinné příslušníky a problematiku generačních rozdílů. Pomocí krajinných popisů, historických dat, místních zvyků, nářečí a obecně způsobu života mapuje konkrétní region a snaží se postihnout vztahy na škále od rodinných, přes vztahy místních obyvatel až po konfrontaci jednotlivce s „vyšší mocí“, tj. státní správa, vývoj lidské civilizace, ale i vztah člověk a příroda. Dalším výrazným tématem je tedy životní prostředí – proměny, degradace a snaha o záchranu.

Regionálním zasazením se prolíná s žánrem regionální literatury. Jedinec se mnohdy navrácí do rodného kraje a posiluje upozaděné kořeny s daným regionem. Dochází k reflexi

¹⁹ RIMMON-KENAN, Shlomith. *Poetika vyprávění*. Brno, 2001, s. 64.

²⁰ KUBÍČEK, Tomáš, Jiří HRABAL a Petr A. BÍLEK. *Naratologie: strukturální analýza vyprávění*. Praha, 2013, s. 121.

²¹ MOCNÁ, Dagmar a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha, 2004, s. 672.

²² Tamtéž, s. 672.

proměn krajiny, obyvatel, vzpomínek i charakteru postavy samotné. Tímto se venkovský román také přibližuje mýtu a idyle a *přebírá z nich topos ztraceného ráje*.²³

Venkovský román je opozicí sociálnímu románu, jenž se soustředí na prostor industrializovaného města, přičemž technický i civilizační pokrok podporuje, a společenské rozvrstvení uvnitř městského prostředí.

2.2. Vývoj venkovského románu

Venkovský román se ve světové literatuře začal utvářet paralelně se sociálním románem v první polovině 19. století, přičemž *oba románové žánry tak po svém reagovaly na rozvoj moderní technické civilizace*.²⁴ Dalším rozdílem byl prostor konstituování – venkovský román vznikal spíše ve střední, severní a východní Evropě, zatímco sociální román v západní Evropě.²⁵

Za jednu z průkopnic venkovského románu je považována francouzská spisovatelka George Sandová. Zároveň však spoluutvářela i sociální román. Sandová vnímala venkov v duchu romantismu *jako prostor přirozených mezilidských vztahů a sociálního smíru, podloženého láskou a vzájemným porozuměním*.²⁶ Dalšími osobnostmi spadajícími do počátků tohoto žánru byli např. němečtí spisovatelé Berthold Auerbach a Adalbert Stifter, norský autor Bjørnstjerne Martinius Bjørnson, ruský spisovatel Ivan Sergejevič Turgeněv nebo anglický literát Thomas Hardy, jenž použil zobrazení rodného anglického venkova jako krajiny s nepříznivými až drsnými podmínkami a obyvateli striktně se držící mravních hodnot, jež podléhají technickému pokroku města (podobné výjevy nalezneme dále i v české literatuře).

Na přelomu 19. a 20. století stojí venkovský román na vrcholu, nicméně po první světové válce jeho obliba rapidně klesá a žánr ustupuje do pozadí. Je považován za „zpátečnický“ žánr, jenž není schopen se přizpůsobit požadavkům moderní doby. Současně ale slouží i jako útočiště v době civilizačních krizí spočívající v návratu k souladu lidstva s přírodou.

Francouzští regionalističtí prozaici se v meziválečném období zasloužili o mírné povznesení venkovského žánru. Patří k nim např. Charles Ferdinand Ramuz, Jean Giono nebo Henri Pourrat. Jejich tvorba se stala inspirací pro okruh českých literátů označovaných jako ruralisté, jejichž činnost kulminovala ve 30. letech 20. století.

²³ MOCNÁ, Dagmar a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha, 2004, s. 673.

²⁴ Tamtéž, s. 673.

²⁵ Tamtéž, s. 673.

²⁶ Tamtéž, s. 673.

2.3. Vývoj venkovského románu u nás

V české literatuře se venkovská próza objevuje od 2. poloviny 19. století. Za zakladatelku je považována Božena Němcová, jejíž díla, a především pak *Babička* (1855), vynikají kouzlem idylického vypravování. Májovci, přestože inklinovali spíše k prostoru města, podpořili rozvoj venkovské prózy. Mezi osobnosti májovské generace patřila i Karolina Světlá. V roce 1869 ji Jan Neruda nazval tvůrkyní českého vesnického románu. Byl toho názoru, že *po idylizující B. Němcové vnesla do obrazu českého venkovského světa problematiku moderního člověka a s ní dramatický vzruch*.²⁷ Dílo, nesoucí stejné jméno jako žánr, *Vesnický román* (1867) bylo prvním z tzv. ještědských románů (*Kříž u potoka* 1868, *Kantůrčice* 1869, *Frantina* 1870 aj.), v nichž Světlá s využitím etnografické látky vykreslovala duch místních lidí, jejich život v ne vždy přívětivém horském podnebí a mezilidské vztahy podrobené lidským ctnostem a neřestem. Vyzdvihovala prosté a mravné smýšlení a život v souladu s přírodou.

Zlatým věkem venkovského románu se stal přelom 19. a 20. století. Jaroslava Janáčková nazvala toto období hledáním tajemné duše venkova. Otázka, zda na venkově lze stále najít hodnoty a mravy, které vyzdvihovala generace B. Němcové a K. Světlé, rozdělila literáty na dva tábory.

Desetisvazková románová epopej *Naši* (1898-1930) Josefa Holečka se stala vrcholným dílem idealizujícího postoje. Na podkladu vzpomínek z dětství, křesťanské víry a úvah o tradici selství vykresluje poetizovaný život na jihočeské vesnici i jeho rozklad vyvolaný probouzejícím se kapitalismem druhé poloviny 19. století.²⁸ Románová kronika *Rok na vsi* (1900) Aloise a Viléma Mrštíků podává obraz českého venkova podle církevního roku. I když je na město nahlíženo opovrhujícím pohledem, není venkovské prostředí vykresleno bez jeho nedostatků. Karel Klostermann mapoval Šumavu jako prostor souboje člověka s přírodou, s vývojem civilizace nebo s následky historických událostí. Východočeská díla jako povídkový cyklus Antala Staška (*Blouznivci našich hor*, 1895) a román Terézy Novákové (*Děti čistého živého*, 1907) vynikají svébytnou duchovní povahou. Staškovy povídky líčí cesty rozličných postav ke spiritistické víře. Inspirována tvorbou K. Světlé se v mapování podkrkonošského života přibližuje jejím ještědským románům, avšak odlišuje se postavením skupiny do středu dění, nikoliv ústředního hrdiny a širším psychologizujícím záběrem na nadosobní vztahy postav.²⁹

²⁷ LEHÁR, Jan et al. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha, 2008, s. 278.

²⁸ FORST, Vladimír a kol. Josef Holeček. In: *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce 2* [online], 1993, s. 239-240. Dostupné z: https://edicee.ucl.cas.cz/images/data/prirucky/obsah/21/lcl_2_1-592.pdf

²⁹ OPELÍK, Jiří a kol. Teréza Nováková. In: *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce 3* [online]. 2000, s. 586-587. Dostupné z: <https://edicee.ucl.cas.cz/images/data/prirucky/obsah/31/lexikon%203%20-%201->

Tradiční představu venkova jako pospolitého rodinného života Nováková nabourává svými hrdiny, kteří staví duchovní poznání nad zájmy rodiny a odcizují se tím i celé společnosti.

Oproti tomu autoři zastávající realistické až naturalistické zobrazování skutečnosti nahlíželi na venkov jako na prostor rozpadajících se hodnot a rozvrat někdejší pospolitosti. Příkladným dílem expresivně a naturalisticky kontrastující s idylickým ztvárněním je *Kuře melancholik* (1889) od Josefa Karla Šlejhara. Jan Herben ve své kronice *Do třetího a čtvrtého pokolení* (1889-1892) pozoroval vypořádávání se vesnic oprostěných od nevolnictví s nově nabytými svobodnými příležitostmi.

Následkem změny životního stylu po první světové válce stoupá v meziválečném období preference sociálního románu. Poprvé dochází k odklonu od „národně typického“ venkova k dynamickému městu.³⁰ Mezi venkovským a sociálním románem oscilovaly dvě autorky – Jarmila Glazarová (*Advent*, 1939) a Františka Pecháčková (*Věrnost*, 1944). Na poli populární literatury se objevuje Vlasta Javořická, autorka venkovských ženských románů (např. *Na faře*, 1920, *Granáty*, 1930). Stává se velmi oblíbenou spisovatelkou, avšak ke konci 30. let dochází z politických důvodů k utnutí její oficiální tvorby. Nicméně i přes zákaz je stále literárně činná a více jak desítku děl vychází poprvé až v 90. letech a některá díla se vydávají v reedicích. Javořická se věnovala nejen otázce ženského údělu (*Pro peníze*, 1923), ale kupříkladu i soužití Čechů a Němců v pohraničí (*Střechy domova*, 1939).

Venkovská próza se v meziválečné době přesouvala do pozadí a sloužila i jako revolta proti tehdejší společenské situaci. Ruralisté, skupina literátů sdružujících se kolem revue *Sever a východ* vydávaného v Turnově, byli toho názoru, že svět přicházející o tradiční způsob života a víru v Boha je předzvěstí krize. Všichni přední představitelé Josef Knap (*Muži a hory*, 1929), František Křelina (*Hubená léta*, 1935) a Václav Prokúpek (*Baba*, 1928) byli odsouzeni ve vykonstruovaných procesech v 50. letech. Tím se literární hnutí ruralismus vytrácí a rehabilituje až v uvolněnější atmosféře 60. let. Holečkovi *Naši* se stali ruralistům vzorem a v hodnotách, jež epopěj představovala, spatřovali hráz proti mravnímu rozkladu soudobého světa.³¹ Největšího ohlasu dosáhl Křelina, který románem *Hubená léta* navázal na díla K. Světlé nejen zasazením do kraje Podještědí, ale i morální nezlomností hrdinů.

Po roce 1945 dochází k úpadku venkovské prózy, jelikož formu tradičního života na vesnici vytlačuje družstevní zemědělství. Autoři stavící se proti tomuto způsobu hospodaření jsou

³⁰ MOCNÁ, Dagmar a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha, 2004, s. 675.

³¹ LEHÁR, Jan et al. *Česká literatura od počátků k dnešku*. Praha, 2020, s. 647.

z literárního života odstraňování a venkovský román je nahrazen budovatelským románem. Kolektivizace 50. let se v literatuře začíná reflektovat o desetiletí později. Na formu socialistického hospodářství je nahlíženo jako na zhoubu morálních hodnot, jež si společnost pro zachování řádu měla ponechat. Ivan Kříž (*Unavený bůh*, 1966), Eva Kantůrková (*Smuteční slavnost*, 1967), Jan Procházka (*Svatá noc*, 1966) a další autoři se snažili nejen o reflexi destrukce venkova, ale i o hledání východiska, které spočívalo v obnovení spojitosti člověka s tradicemi, vírou a přirozeným řádem přírody.³²

Normalizace způsobila znovu upozadění žánru venkovské prózy, jenž byl nucen zobrazovat prostředí vesnice jako idylické a prosperující. Celosvětově sílící ekologické hnutí společně s únikem před atmosférou normalizace byly vhodným podkladem pro touhu po obrození venkovské tematiky oprostěné od socialistického tlaku. Pokusili se o to např. Jan Otčenášek (*Když v ráji pršelo*, 1972), Bohumil Říha (*Doktor Meluzin*, 1973) nebo Jan Kostrhun (*Vinobraní*, 1979).³³

Současná česká literatura, tj. literatura po roce 1989, žánr venkovského románu pojala jako ztvárnění určité části dějin. Atraktivita žánru ve 21. století stoupá a venkovská tematika, byť aktualizovaná z hlediska hodnot a celkového ztvárnění, se dostává mezi populární literaturu. Tematická rovina zahrnuje např. reflexi určité části dějin, vlastní vzpomínky postav, téma rodu a hledání kořenů nebo mezilidské vztahy narušené politickými událostmi. Současná venkovská próza je ovlivněna postmoderními prvky. Jedná se zejména o žánrovou a stylovou různorodost, fantaskní motivy, výrazné typy postav, prolínání významových vrstev nebo nejistého vypravěče.³⁴ Výraznými autory jsou např. Květa Legátová (*Želary*, 2001), Miloš Urban (*Hastrman*, 2001), Petra Hůlová (*Paměť mojí babičce*, 2002)³⁵ nebo Kateřina Tučková (*Žitkovské bohyně*, 2012). Jedním z předních autorů je i Jiří Hájíček, jenž svá díla zasazuje do prostředí jižních Čech a sleduje mezilidské vztahy a s nimi související problémy a neshody, podmíněné historickými událostmi.

³² MOCNÁ, Dagmar a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha, 2004, s. 676.

³³ Tamtéž, s. 676.

³⁴ ŠIDÁKOVÁ FIALOVÁ, Alena, ed. *V souřadnicích mnohosti*. Praha: Academia, 2014, s. 344.

³⁵ pozn. I přesto, že děj není zasazen do českého prostředí, vykazuje rysy řadící daný román k venkovské próze.

3. Přehled Hájíčkovy tvorby

Jiří Hájíček (* 1967) pochází z prostředí jižních Čech, z obce Purkarec. Jeho rodná obec byla z části zaplavena kvůli výstavbě jaderné elektrárny Temelín. Na pozadí této historické události z roku 1978 se odehrává život hlavní hrdinky Hany v knize *Rybí krev* (2012). Nejprve navštěvoval purkareckou jednotřídku, jež musela být jako vícero dalších budov zbořena. Po odstěhování se s rodinou do Týna nad Vltavou absolvoval gymnázium a v roce 1989 úspěšně zakončil vysokoškolské studium v Českých Budějovicích. Venkovské prostředí ho provázelo nejen v dětství a dospívání, ale i po získání vzdělání setrval na jihu Čech a pracoval v zemědělství. Od roku 1993 žije v Českých Budějovicích, kde pracuje jako bankovní úředník, přičemž volný čas vyplňuje právě spisovatelskou činností.³⁶

Ještě během studentských let začínal psát poezii, načež některé básně byly zařazeny do pořadu recitátora Mirka Kovaříka *Hledám tě v tomto městě*.³⁷ Ke konci 90. let přešel od poezie k próze a debutoval povídkovým souborem *Snídaně na refýži* (1998). Poprvé se zde objevuje hrdina Pavel – toto pojmenování hlavního hrdiny se vzhledem k opakujícím se případům stalo charakteristickým rysem Hájíčkovy tvorby. Pavel je zároveň spojujícím prvkem všech povídek. Osm povídek odehrávajících se na pozadí maloměsta zobrazuje přerod hlavní postavy z dospívajícího v dospělého.

Následoval román *Zloději zelených koní* (2001), jenž zpracovává fenomén ilegální činnosti hledačů vltavínů. Počínaje tímto dílem jsou všechny Hájíčkovy doposud publikované knihy vydány v nakladatelství Host. Román se snaží zachytit nejistotu porevoluční doby. Díky tématu přesahujícímu dobové zasazení se kniha stala předlohou pro stejnojmenný film. Adaptace nesklidila ani zdaleka takový úspěch jako román. Sám režisér však avizoval, že knižní předlohu považoval pouze za volnou inspiraci.³⁸

Další román *Dobrodruzi hlavního proudu* (2002) zobrazuje stejně jako předchozí dílo změnu společenského systému a vyrovnání se hrdinů s novými příležitostmi. Ukazuje „šance nové doby viděné střídavě ženským a mužským pohledem.“³⁹

³⁶ GILK, Erik a Alena PŘIBÁŇOVÁ. Jiří Hájíček. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. 2007, 2023. Dostupné z:

<https://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1338&hl=ji%C5%99%C3%AD+h%C3%A1j%C3%AD%C4%8Dek>

³⁷ Jiří Hájíček. *Jiří Hájíček* [online]. 2009-2023. Dostupné z: https://www.hajicek.info/1_autor.html

³⁸ STEJSKAL, Tomáš: Český film o hledačích vltavínů: jen bezradnost. *Hospodářské noviny* [online]. 2016.

Dostupné z: <https://archiv.hn.cz/c1-65430110-zloději-zelenych-koni-film-wlodarczyk-recenze>

³⁹ Jiří Hájíček. *Jiří Hájíček* [online]. 2009-2023. Dostupné z: https://www.hajicek.info/3_knihy.html

Po dvou románech přichází opět sbírka povídek *Dřevěný nůž* (2004). Soubor dvanácti povídek, z nichž některé měl autor napsané už delší dobu, líčí období deseti let na jihočeském venkově. Hájiček se vrací do míst, kde vyrůstal, a snaží se reflektovat změny venkovského života, které s sebou přinesla přeměna politického systému.⁴⁰

Selský baroko (2005) bylo prvním románem z tzv. volné venkovské trilogie morálního neklidu. Následující rok získalo literární ocenění *Magnezia Litera* v kategorii *Próza*. Tímto dílem se Hájiček zařadil mezi hlavní autory české současné literatury. Zpracovává neobvyklé téma kolektivizace v 50. letech minulého století. Na pozadí jihočeského venkova se otevírá téma dávných křivd, viny a odpuštění. Hlavní postava, u níž nás už nepřekvapí pojmenování Pavel, je typickým hrdinou Hájičkových próz – introvertní intelektuál ve středním věku, pocházející z jihu Čech, zaměřený na svou práci a odborné zájmy natolik, že ztroskotává v osobním životě.⁴¹ Milostná zápletka funguje jako další uzel na dějové lince, jenž se ke konci rozmotává a odhaluje další z mnoha pravd. Hájiček neměl v úmyslu napsat obsáhlý společenský román z období kolektivizace, nýbrž příběh zasadil do současnosti, kdy minulost ještě není zapomenutá a staré nenávisti v lidech stále přežívají.⁴²

Zatímco v *Selským baroku* se autor inspiroval rodinnou historií svého otce a děda, jenž byl kolektivizací postižen, v druhém románu volné trilogie *Rybí krev* (2012) už děj zasahuje do autorových vlastních vzpomínek. Obraz rozkladu vesnice, která se nachází pod osudnou kótou 370, a tudíž musí být její část rozbořena a zaplavena, je autobiografickým ztvárněním Hájičkovy rodné obce. Nezvyklé v Hájičkově tvorbě může být sledování příběhu očima ženské postavy. Hana se po několika letech vrací do rodné vesnice, která se rozpadla stejně jako jejich rodina. I z tohoto důvodu Hájiček zvolil ženskou postavu, jelikož ženy podle něj citlivěji vnímají problémy rodinných vztahů. Snaha hlavní hrdinky zastavit výstavbu jaderné elektrárny

⁴⁰ HÁJÍČEK, Jiří: Kluci z vesnice se nikdy neztratí : Jiří Hájiček vydal knížku povídek *Dřevěný nůž*. Rozmlouval Michal Procházka. Právo [online]. 2004. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/kultura-jiri-hajicek-vydal-knizku-povidek-dreveny-nuz-292137>

⁴¹ GILK, Erik a Alena PŘIBÁŇOVÁ. Jiří Hájiček. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. ÚČL AV ČR, 2007, 2023. Dostupné z: <https://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1338&hl=ji%C5%99%C3%AD+h%C3%A1j%C3%AD%C4%8Dek+>

⁴² HÁJÍČEK, Jiří: Na zlou dobu člověk nerad vzpomíná: Spisovatel Jiří Hájiček napsal román *Selský baroko* o padesátých letech na vesnici. Rozmlouval Radim Kopáč. Právo [online]. 2005. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/kultura-jiri-hajicek-na-zlou-dobu-clovek-nerad-vzpomina-40110755>

je paralelou k jejímu úsilí obnovit fungování rodiny.⁴³ *Rybí krev* získala ocenění *Magnezia Litera 2013* v kategorii *Knihy roku*.

Děšťová hůl (2016) uzavírá volnou trilogii a tematicky opět kříží současnost s minulostí. Hlavní hrdina Zbyněk se jako muž ve středním věku navrácí do rodného kraje, aby vyřešil zdánlivě primitivní spor ohledně pozemků. I v tomto románu nechává autor běžet souběžně dva problémy – zamotávání se do konfliktů místo jejich řešení podporuje osobní a partnerskou krizi. Hrdinu postihuje nespavost, která může v textu fungovat jako prostor k přemítání, vzpomínání a vyvozování závěrů, které se staly nebo se teprve mohou stát.⁴⁴ *Dešťová hůl* vzbudila stejně jako dva předchozí romány ohlas nejen u kritiky, ale i u čtenářské veřejnosti. V anketě *Lidových novin* získala titul *Knihy roku 2016*.

Mezi romány zmíněné trilogie vyšla krátká próza *Fotbalové deníky* (2007) popisující situaci Honzy, muže procházejícího krizí středního věku, tj. rozpadajícím se vztahem, jehož východiskem je útěk k zájmu o fotbal. Do děje vstoupí nevlastní sestra, která je o generaci mladší a o které hlavní hrdina doposud neměl ani zdání. Postava objevené sestry funguje jako pomocná ruka pro vysvobození z Honzovy krize, ale zároveň onu krizi iritujícím přístupem teenagera prohlubuje. Na pozadí rozvíjejícího se vztahu se odehrává mistrovství světa ve fotbale, avšak všechny události od partnerského vztahu přes situaci s nevlastní sestrou až po šampionát končí nezdarem. Dílo nesklidilo příliš kladné recenze a spíše upadlo do stínu ostatních Hájičkových děl. Autorovi byla vyčítána nevěrohodná sentimentálnost a klišovitá postava paní správcové.⁴⁵

Před třetím venkovským románem Hájiček vydal povídkový soubor *Vzpomínky na jednu vesnickou tancovačku* (2014). Dvacet příběhů napsaných mezi lety 1995-2014 je regionálně zasazeno opět do prostředí jihočeského venkova. Jako název použil autor stejnojmenné pojmenování proslulé básně hudebníka Luboše Pospíšila, jehož tvorbu obdivuje.⁴⁶ Sbíрка se

⁴³ HÁJÍČEK, Jiří: Není to román pouze o Temelínu, říká Jiří Hájiček o svém románu *Rybí krev*. Deník Referendum [online]. 2013. Dostupné z: <https://denikreferendum.cz/clanek/16052-neni-to-roman-pouze-o-temelinu-rika-jiri-hajicek-o-svem-romanu-rybi-krev>

⁴⁴ HÁJÍČEK, Jiří: Krajina středních let může být nebezpečná – rozhovor s Jiřím Hájičkem. OKO Kosmasu [online]. 2016. Dostupné z: <https://www.kosmas.cz/oko/rozhovory/69872/krajina-strednich-let-muze-byt-nebezpecna-rozhovor-s-jirim-hajickem/>

⁴⁵ Příklady negativních ohlasů: ŠPIDLA, Kryštof: Tentokrát tam bylo víc srdíčka. iLiteratura [online]. 15. 12. 2007. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/clanek/21915-hajicek-jiri-fotbalove-deniky>, LJUBKOVÁ, Marta: Nabídka, nebo poptávka?. Souvislosti. Roč. 19, 2008, č. 1, s. 195–198. Dostupné z: <http://souvislosti.cz/OLD/clanek.php?id=725>, BURDA, Alois: Jiří Hájiček: *Fotbalové deníky*. Host, Brno 2007. Tvar. Roč. 18, 2007, č. 20, 29. 11., s. 3. Dostupné z: http://old.itvar.cz/prilohy/109/20TVAR_07.pdf

⁴⁶ HÁJÍČEK, Jiří: Slovo dalo slovo. Uni. 2022. Dostupné z: <https://www.magazinuni.cz/hudba/jiri-hajicek-slovo-dalo-slovo/>

skládá z povídek již vydaných v předchozích souborech *Snídaně na refýži* a *Dřevěný nůž* nebo publikovaných časopisecky. Pouze dvě povídky jsou tu čtenáři zpřístupněny zcela poprvé. Široký časový úsek napsání textů nenarušuje jejich návaznost. Důvodem může být lokální ukotvení, přičemž o téměř každé chalupě víme minimálně číslo popisné. Další možný důvod představují opakující se postavy, díky kterým se povídka rozpíná na románový obraz jejich života.⁴⁷

Doposud poslední prozaické dílo *Plachetnice na vinětách* (2020) je někdy volně přidružováno k venkovské trilogii. Očima ženské hrdinky se vykresluje téma vykořeněnosti po odchodu z rodného venkova a opětovný návrat a snaha po obnovení oněch kořenů. Vztah Marie, docentky na pražské univerzitě, s rodiči, sestrou a v podstatě celou vesnicí utrpěl právě odloučením a intelektuální propastí. Oproti předchozím románům si je postava jistá svou pozicí, neuvažuje o návratu, pouze porovnává svůj životní styl s ženami, jež nikdy nepřetrhaly vazby s rodnou krajinou. Další rozdílnost lze spatřit v relativně poklidném ději. Detektivní atmosféra z minulých románů trilogie zde chybí a příběh plyne až komorním způsobem. Hrdinka se sice snaží jít po stopách křivd z minulosti, ale svou mírnou naléhavostí a průbojností se k postavám předchozích románů nepřiblížila. Jako by čtvrtý román byl rozplynutím venkovského neklidu.

V posledních letech se Hájiček opět vrátil k poezii a přinesl na knižní trh dvě sbírky haiku *Muž na pokraji vzplanutí* (2019) a *Muž pod černým deštníkem* (2020). Sám autor říká, že i přes snahu dodržet striktní formální pravidla formy japonské poezie, jsou básně spíše jeho vlastní představou o haiku. Minimalistická výstavba podněcuje k rozvážnosti ohledně výběru a skládání slov, což Hájiček vnímá jako relaxační metodu a udržování kontaktu s prózou.⁴⁸

4. Selský baroko

Románem *Selský baroko* se otevírá volná trilogie zachycující proměny jihočeského venkova. Už před vydáním byl Hájiček vnímán jako talentovaný autor, avšak tímto dílem si upevnil pozici jednoho z předních současných literátů. Román se stal úspěšným především pro tematizaci kolektivizace v padesátých letech minulého století – doposud opomíjeného tématu

⁴⁷ MELICHAR, Dominik: Obrázky z jižních Čech. Host. 2015. Dostupné z: <https://www.h7o.cz/clanky/11309-obrazky-z-jiznich-cech>

⁴⁸ HÁJÍČEK, Jiří: Hájiček: V haiku se oproštuji od veteše. Právo. 2023. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/kultura-spisovatel-jiri-hajicek-v-haiku-se-oprostuji-od-vetese-40420095>

české literatury, popřípadě zobrazovaného během socialistického režimu jako posun k zářným zítřkům.⁴⁹

4.1. Vypravěč

Během prvních vět jsme schopní rozpoznat vyprávěcí situaci 1. osoby. Postava Pavla splňuje nejenom roli hlavního protagonisty, ale zastává i funkci vypravěče. Dokonalá forma autodiegetického vypravěče tak podporuje autentičnost a spolehlivost vyprávění. Pohled na dění by tedy měl být podán subjektivně z hlediska vypravěče, avšak množství přímé řeči v dialozích napomáhá vzhledu do postojů i jiných postav.

Aktuální dění je proloženo citovým vnímáním hlavní postavy a s tím souvisejícími lyrickými až impresionistickými popisy krajiny i věcí, ať už se jedná o vesnická stavení, přírodní scenérie, počasí či staré knihy. Tyto pasáže většinou přispívají regionálnímu ukotvení, jelikož předkládají prvky tamního koloritu. Dále děj prostupují historická fakta z archivních spisů. Úryvky z kronik a podkladů státní správy doplňují příběh o autentické části, které nelze zpochybňovat z hlediska toho, zda kroky byly opravdu učiněny nebo ne. Můžeme je podrobit pouze kritické analýze vzhledem k politické situaci, tzn. brát ohled na vykonstruovanost procesů. Historické údaje nejsou vytahovány pouze z pamětních knih, byť tvoří většinu těchto úseků, ale v jedné kapitole pročítáme výklad termínu *kulak* z různých zdrojů, od *Ottova slovníku naučného* přes *Velký rusko-český slovník* až po *Všeobecnou encyklopedii Diderot*. Slovníkové heslo svou strohostí podporuje negativní konotace slova. V další kapitole hlavní postava na požádání jiné předčítá ze svých starých studií. Neděje se tak ale pouze za účelem uspokojení tužby vedlejší postavy, jelikož informace přispívají k příběhovým podkladům.

Vyprávění lze připodobnit k výstavbě detektivního románu. Během čtení se prostřednictvím prolínání postranních linek konstruuje jedna hlavní dějová linie. Mozaikovitá kompozice je alegorií na profesi hlavní postavy. Pokud bychom si od začátku zapisovali jména vesnic a postav k nim příslušících, vyvstane nám před očima kronika tamního kraje.

V průběhu románu lze najít několik ojedinělých případů ozvláštňení způsobu vyprávění. Úryvek z právního spisu volně navazuje na realitu. Dochází k neoznačenému přechodu vnitřního monologu do současného dění: *Tomašice, Smrčí. Vesničtí boháči Jakub Jircha a Frant. Kuchach st. obvinění z hanobení lidově demokratického zřízení. Staví se proti*

⁴⁹ SLÁDEK, Ondřej. Jiří Hájiček: Selský baroko. In: *V souřadnicích mnohosti*. Praha, 2014, s. 474-479. Dostupné z: <https://service.ucl.cas.cz/edicee/images/data/prirucky/obsah/Sou%C5%99adnice%20mnohosti/H%C3%A1j%C3%AD%C4%8Dek.pdf>

*představitelům JZD založenému v obci. Tajně se spolčovali a štváli proti představitelům MNV a proti kolektivizaci zemědělství. V autě na volantu jsem si četl xerokopii rozsudku lidového soudu z roku 1953.*⁵⁰

V dalším případě se z přítomnosti stává retrospekce, ze které se následně opět stává živý dialog: *Přisedl jsem si... Před pěti lety za ním na pole přijela delegace, rostlinář, bezpečák a předseda. Ve služebním autě, v polobotkách šlapali po zoraném lánu. [...] Z pole šel pěšky. Dvě hodiny šel z pole pěšky do Tomašic. Potupa. Přikývl jsem, že rozumím, jak mu tehdy bylo.*⁵¹

Třetí situace staví klasické popisné vyprávění na stejnou úroveň jako zlomky z dopisu. Dochází k dojmu ožvládnutého adresáta dopisu, tzn. máme pocit, že postavy vedou dialog, ale vše se přitom odehrává ve vnitřním monologu: *Pili jsme s mistrem pivo, studené, perlivé. Můj syn je čestný člověk, nikdy nic špatného neudělal. Měl jsem ty řádky před očima, měl jsem je už v hlavě, šlapali jsme zpátky do Touchova, mistr přede mnou, sledoval jsem jeho křivolakovou jízdu. Prosim Vás, neubližujte mu, vím, že pátráte v Tomašicích po těch věcech, co se tehdy staly...*⁵²

4.2. Postavy

4.2.1. Hlavní postavy

„[...] podivná trojice: zedřená stařena, která pamatuje Masaryka, moderní žena, něco málo přes třicet, vonící italským parfémem, a bývalý knihovník s laptopem napěchovaným desetitisíci jmen zemřelých za posledních pět set let.“⁵³

4.2.1.1. Pavel

Hlavní postava a zároveň vypravěč Pavel Straňanský je prototypem Hájičkových protagonistů – muž ve středním věku dostávající se do situací podněcujících k úvahám o smyslu jeho práce. Spojení jména Pavel v rámci křesťanského původu znamenající *skromný/nenápadný*⁵⁴ a příjmení Straňanský od slova *stranit se/být stranou* souvisí s jeho osobností.⁵⁵ Práce genealoga a knihovníka už sama o sobě evokuje stereotyp introvertního člověka, který je v případě Pavla ještě podpořen neschopností žít spořádaný, usedlý život. Jeho

⁵⁰ HÁJÍČEK, Jiří. *Selský baroko*. Brno, 2009, s. 12.

⁵¹ Tamtéž, s. 101.

⁵² Tamtéž, s. 109.

⁵³ Tamtéž, s. 171.

⁵⁴ ALTMAN, Robert. *Osud podle jména: o nomenologii a jménech*. Brno, 2005, s. 798.

⁵⁵ SLÁDEK, Ondřej. Jiří Hájiček: Selský baroko. In: *V souřadnicích mnohosti*. Praha, 2014, s. 475. Dostupné z: <https://service.ucl.cas.cz/edicee/images/data/prirucky/obsah/Sou%C5%99adnice%20mnohosti/H%C3%A1j%C3%AD%C4%8Dek.pdf>

nezakořeněnost v osobním životě se vyjevuje i v tom, že nepřebývá pouze na jednom stálém místě – pár dní v týdnu v pronajímaném bytě v Třeboni a jinak v Touchově u starého mistra Karáska, o kterého se v rámci kompenzace stará. Sám sebe popisuje jako vesnického blázna, co s sebou nosí vůně od lesa a od chalup a knihomola, šedou myš ze sklepení archivů.⁵⁶ Sestavování rodokmenů je jeho náplní života, přičemž notebook obsahující všechnu jeho práci vnímá jako poklad: *[...] ta plochá krabice, nabitá daty, jmény, letopočty, je můj jediný majetek, moje největší bohatství.*⁵⁷ Do syna Hynka vkládá naděje a touhu, že jednou bude kráčet v jeho stopách, zdědí jeho notebook a získá tak jedinečnou databázi s podklady pro genealogickou práci.

Opakuje se u něj pocit úzkosti z chátrajících staveb a hřbitova. Často z daných míst téměř utíká, aby přemohl úzkostný stav. Vysvětlením může být morální aspekt jeho práce. Během výzkumů se zabývá již zemřelými a sestavuje jejich příběhy bez možnosti vyslechnout jejich úhel pohledu.

Pavlova morální zásadovost nabývá na síle, čím více se prohlubují jeho poznatky o tehdejší situaci. Čím více linek příběhů spojuje, tím více se do příběhů vžívá a následně zakázku Šrámka odmítá z morálního hlediska. Už od začátku je mu jednání s panem Šrámkem nepříjemné, cítí se nekomfortně i při pouhém pomyšlení na něj: *„Jmenoval se Šrámek?“ zeptal jsem se nezúčastněně. Trochu se mi rozbušilo srdce. Nepříjemný pocit kolem žaludku.*⁵⁸

Působí jako uzavřený a nekonfliktní, zároveň se ale nebojí oslovovat lidi, na které narazí pomocí genealogického průzkumu i čistě náhodně, a vyptávat se na citlivá témata. Schopnost vyjednávat se nejvýrazněji projeví v konfliktu s Josefem Markytou. Vypočítavě a trpělivě vyčkává na okamžik, kdy Markyta podlehne a závislost na alkoholu a automatech mu bude přednější než kronika jeho otce. V rozhovoru se Šrámkem rozhodně využije získané informace k obraně svého mravního přesvědčení. I když se nakonec podvolí a v zakázce pokračuje, podaří se mu alespoň docílit rozhození Šrámkova zdánlivě neosobního charakteru poptávky: *„Chvíli ze sebe děláte blbce a pak je vám zase najednou všechno jasné,“ řekl rozmrzele.*⁵⁹

Kromě opakovaně zmíněné košile není nikde vnější charakteristika Pavla. Jsme schopni si ji domyslet na základě odlišnosti od jeho bratra Vlasty, jenž je jeho pravý opak – o hlavu vyšší, statný a opálený. Hlavním rozdílem mezi bratry ale není vzhled, nýbrž forma obživy. Jako

⁵⁶ HÁJÍČEK, Jiří. *Selský baroko*. Brno, 2009, s. 159.

⁵⁷ Tamtéž, s. 157.

⁵⁸ Tamtéž, s. 15.

⁵⁹ Tamtéž, s. 37.

truhlář, který zasvětil život venkovu a rodné chalupě, nedokáže Vlasta uznat Pavlovu práci jako plnohodnotnou. Považuje ho za „*flákače, kterýho dali rodiče na školy a kterej směl celý dny jen ležet v knížkách, a on zatím jako starší brácha oddřel doma všechnu práci.*“⁶⁰ Jedním z možných důvodů, proč nedochází ke vzájemnému pochopení, může být postoj Vlasty. Pavel se nevyhraňuje proti tomu, že jeho bratr zůstal na vesnici, avšak opačně Vlasta nehodlá respektovat životní styl, jež si Pavel zvolil.

Vlasta si od dětství nesl onu křivdu, která postupem času nabývala, až vygradovala během nezdařeného vztahu Pavla s Andreou. Rozpor bratrů Straňanských kvůli tomu, že Pavel přivedl do usedlosti po rodičích tehdejší přítelkyni, zapříčinil největší odcizení. Výtvarnice z města, jež chtěla chalupu proměnit na ateliér, přilákat další umělecké duše a zkulturnit upadající vesnici, byla v Pavlově rodné vsi jako pěst na oko, a především byla trnem v oku bratrovi a jeho ženě Vladěce. Zřízením ateliéru se zadlužili a po narození syna Hynka neměla Andrea čas na práci. Vlasta s Vladěkou, představující oba prototyp vesnického člověka, který celý život poctivě pracuje téměř do sedření, nemohli vidět jiné východisko, než že Andrea musí pryč dříve, než přijdou o střechu nad hlavou. Pavel stál při Andree i přesto, že podvědomě cítil její odlišnou osobnost a nároky na nákladný přepychový život. I tři roky po rozvodu se jí stále zastává: „*Takže za všechno mohla Andrea? Rozeštvála rodinu? Jak to s oblibou říká Vlasta... [...] Vy jste jí nedali čas! Od začátku jste jí nevěřili, viděli jste jen, že ráno dlouho spí. Ale že dělala do dvou do rána...*“⁶¹ Po spadnutí do nuzné situace bratr pomohl Pavlovi tím, že ho vyplatil a poskytl mu tak nový start. Nicméně z toho vyvstala další neshoda, jelikož očekával, že si Pavel pořídí bydlení a najde stálou práci: „*Co sis pořídil za ty peníze za chalupu?*“ *Zdvihl jsem ruku s černou brašnou na popruhu, otevřel jsem ji a ukázal mu notebook. [...] „Mysleli jsme s Vladěkou, že si pořídíš nějaký bydlení,“ začal zase. [...] „Žádná banka mi hypotéku nedá, když nedoložím stálej příjem.“ „A jsme u toho,“ řekl a pokyvoval hlavou. Vydržel jsem jeho přísný pohled.*⁶²

S Andreou souvisí i Pavlova neschopnost přenést se přes minulost, která se promítá na sblížení se s Danielou. V jejích promluvách slyší ozvěny bývalé lásky, vidí podobnost ve vzhledu i vědomí, že mezi vesničany nezapadá a pravděpodobně by ani netoužila zapadnout. Milostná zápletky je hned druhou nejvýraznější příběhovou linií. Doba trvání rostoucí fyzické přitažlivosti a budování citového vztahu k Daniele je podstatně delší než ukončení vztahu.

⁶⁰ HÁJÍČEK, Jiří. *Selský baroko*. Brno, 2009, s. 75.

⁶¹ Tamtéž, s. 29.

⁶² Tamtéž, s. 106.

Projevuje se zde opět jeho silná morální zásadovost, přiklání se na stranu Rozálie a Danielino chování považuje za nepatřičné.

4.2.1.2. Daniela

Danielina postava nepostrádá důkladný popis vnějšku i charakteru. Přesto se její pravý důvod bádání dozvídáme až téměř na konci knihy. Její příjmení se odkrývá v závěrečném vyústění skrze Rozálii, která v ní spatří podobu starého sedláka Jirchy. Motiv pomsty je na Danielině příběhu zobrazen v touze po odškodnění její rodiny a převážně dědy, jenž byl jedním z odsouzených sedláků. V předání dopisu Šrámkovi viděla možnost alespoň částečné odplaty. Přesto, že dosáhla svého, ale nedochází klidu. Jedním z nabízejících se vysvětlení může být to, že zveřejnění dopisu, znemožnění kariéry Františka Zandla a vytáhnutí peněz z Rozálie nepovažuje za dostatečnou pomstu. Další možností je ovlivnění vybudováním citového pouta k morálně striktnímu Pavlovi a následné výčitky kvůli vědomí, že tímhle činem ho ztratila. Popřípadě můžeme uvažovat i nad variantou, že pomsta sama o sobě nepřináší žádné uspokojení.

Kromě trpělivého pátrání po dopise se Danielina ambicióznost projevuje i v osobním životě. Naplňuje stereotyp kariéristky: věkově lehce po třicítce, bez partnerského vztahu i dětí, cílevědomá, podnikavá Pražačka, která si potrpí na vzhledu. Jakmile se Pavel nechová podle jejího očekávání či zmíní něco, čím se jí nechtěně dotkne, dokáže zaujmout dotčený až arogantní postoj: „*Tak jste to ještě nevzdala?*“ *Podívala se na mě uraženým pohledem, zelené oči si mě přísně změřily. „Je vidět, že mě málo znáte,“ řekla potichu, ale důrazně, „já nejsem zvyklá něco vzdávat...“*⁶³ *V situaci, kdy se Pavel opozdí, dá jasně najevo vztek: „To je tady běžný, takhle se chovat k ženě? „Mrzí mě to.“ „To je podruhý. Nezlobte se, ale takhle se chovají vesnický burani...“*⁶⁴ Ačkoliv zmiňuje, že má ráda svou svobodu a je lepší být svobodná, při závěrečném setkání přiznává, že k Pavlovi chová city. Prostřednictvím Pavlova obdivování Danielina vzhledu a vkusu máme k dispozici vyčerpávající popis zevnějšku. Oproti jiným postavám je u Daniely vnější charakteristika téměř nutnou částí každé scény, ve které figuruje. Vzhledem k tomu, že ji Pavel vnímá jako atraktivní a postupně si k ní buduje vztah, nabízí se vyprávěcí perspektiva jako příhodný důvod těchto častých popisů.

⁶³ HÁJÍČEK, Jiří. *Selský baroko*. Brno, 2009, s. 31.

⁶⁴ Tamtéž, s. 65.

4.2.1.3. Rozálie

Variace jména Růžena v sobě skrývá nejenom krásu jako růže, ale i některé vlastnosti této květiny. Kromě zástupného vyjádření vášnivé lásky bývá ztvárněním i důvěry a vytrvalosti vztahu, přičemž ale potřebuje péči.⁶⁵ Postava Rozálie zhmotňuje pomstu nezamýšlených rozměrů. Tehdejší nejkrásnější dívka ve vsi byla mladšími děvčaty považována za vzor, avšak její vrstevnice jí opovrhovali. Pocházela z chudých poměrů, musela se ohánět, díky čemuž byla přivyklá těžké svědomité práci. Po Rózině toužilo mnoho chlapců z Tomašic i z okolních vesnic. Paradoxem osudu otěhotněla s Františkem Kubachem, synem jednoho z největších sedláků ve vsi, jehož zájmem bylo spíše občasně obveselení než rodinný život. Nasliboval jí, že se k nemanželskému synovi přizná a vezmou se, ale nic z toho nesplnil. Proto Rozálie napsala dopis s udáním, které se ale nešťastnou náhodou Kubachovi vyhnulo a byli odsouzeni jiní sedláci. Tímto činem se zapsala do povědomí obyvatel jako udavačka. Rozálie nemohla tušit, že její dopis byl pouze záminkou k likvidaci velkostatkářů. Postava Zandlové se nám poodkrývá postupně. Prvek tajemna je způsoben i počáteční nevědomostí, zda ještě žije nebo nikoliv. Až v poslední třetině knihy se objevuje v současnosti a dostává prostor říct svůj příběh. Rozálie prezentuje smířený přístup k minulosti, přijímá svou vinu a jejím jediným přáním je ochránit syna: „*Nemáte teď strach?*“ „*Strach?*“ řekla nevzrušeně. „*Z čeho? Po tom všem...*“⁶⁶

4.2.2. Vedlejší postavy

Vedlejší postavy fungují buďto jako osoby, díky kterým se dozvídáme detailnější informace o Pavlově životě, nebo zastávají funkci vodítek k detektivní příběhové zápletce. Vzhledem k obsazení pouze v určitých situacích jsou vedlejší postavy statické, tj. neprocházejí během příběhu vývojem.

První případ splňuje postava Vladky, představitelky ideální vesnické ženy. Je přivyklá práci, ve tváři má zapsanou venkovskou dřinu, ale nikdy si nestěžuje. Díky práci na záhonech přinese do domácnosti malý peníz, avšak šetřivá Vladka je toho názoru, že každá koruna je dobrá. Vlastova žena vyniká milou a dobrosrdečnou povahou. V podstatě slepuje vztah bratrů Straňanských, jelikož se v jednom momentu přiklání k Vlastovi, ale v druhém chce pro změnu podpořit Pavla. V rozporu kvůli Andree zastává názor, že si Pavel přivedl do stavení nesprávnou partnerku: „*Přived sis na ves holku z města, Pavle... [...] Umělkyni! Jak o sobě sama prohlašovala. Dyť sám víš, že to nešlo...*“⁶⁷ Přestože Pavlovi odporuje, podává důvody klidným

⁶⁵ ALTMAN, Robert. *Osud podle jména: o nomenologii a jménech*. Brno, 2005, s. 876.

⁶⁶ HÁJÍČEK, Jiří. *Selský baroko*. Brno, 2009, s. 186.

⁶⁷ Tamtéž, s. 29.

a nekonfliktním tónem. Vladka ví, že Pavlova finanční situace není zrovna přívětivá a v minulosti musel řešit nedostatek peněz. Tudíž je ochotna mu půjčit i bez vědomí jejího muže: „*Jestli honem potřebuješ, tak ti půjčím. [...] Neřekla bych to Vlastíkovi...*“⁶⁸

Do určité míry bychom sem mohli zařadit i chlapy, s nimiž se Pavel schází v hospodě. Nicméně, kromě Kennedyho a Milana Hlavatky, které lze na základě toho, že se jim Pavel svěřuje, považovat za blízké přátele, mají spíše zastávat kritický postoj domorodců k tzv. naplaveninám, jak Pavla několikrát označí. Všichni zůstali v rodné vesnici, mají zde práci, a pokud nejsou starými mládenci, i rodinu. Patří k dobrovolným hasičům a tradičně se schází na pivo v místním lokále, popřípadě pořádají hasičské schůze. Věnují se pouze dvěma tématům. Buďto berou na lehkou váhu Pavlovu práci: „*No jasně, furt jen vyvoláváš duchy, vole. To je teda živnost,*“ šťouchl do mě Pepa Hlavatka.⁶⁹ Nebo se vypyávají na pokrok ve vztahu s Danielou a sexisticky komentují její vzhled: „*Povídám, celkem ujde. Přijela v takovém bílém autáku, kouřový skla... jak si s ní daleko?*“⁷⁰ Oproti vzdělanému Pavlovi, jenž lpí na svých zásadách, se všichni muži jeví jako tzv. vesničtí burani. Pavel nemá ve svém okolí sobě rovnou mužskou postavu, což tvoří silný kontrast a pocit osamělosti.

Druhý typ vedlejších postav zastupují např. pan Šrámek, stařena Petrásková, Jarka Horáková nebo Josef Markyta. Postava pana Šrámka uvádí do děje a otevírá zápletku – hledání dopisu. Záměrem zadavatele zakázky je překazit kariéru radního Františka Zandla, syna Rozálie Zandlové, jenž kandiduje na starostu na Vysočině. Zandl chce nechat prošetřit zadávání veřejných zakázek a účetnictví, což by Šrámka jako podnikatele poškodilo. Nese si ale břímě osudu ve formě viny z činu jeho matky, a toho chce Šrámek pochopitelně využít. K vypátrání onoho dopisu ale potřebuje Pavla, s nímž se občas dostane do protikladných názorových pozic: „*Nevíte nic. Tam v těch chalupách kdysi zabijeli nechtěný děti [...]*“ „*Nebud'te hysterickéj. Jste profesionál? Já po vás chci profesionální práci.*“⁷¹ Šrámek tuší, že Pavla nakonec v zakázce zastaví jeho morální přesvědčení, tudíž na něj za jeho zády nasadí Danielu. Stará Petrásková představuje jeden z možných přístupů k minulosti. V jejím případě se jedná o nevyrovnání se s krivdou či žárlivostí. Poskytuje sice Pavlovi množství informací o Rozálii, ale vždy je z jejího podání cítit nenávisť. Do opozice je postavena paní Hermová, jejíž pohled je podnícen až svatým smýšlením pana Mařánka, jejího otce. Ten i přes všechno zlo, jež zažil, vyřkl na smrtelné posteli větu *Nedonutili mě nenávidět*. Pavlovi se ona mařánkovská svatost zaryje do

⁶⁸ HÁJÍČEK, Jiří. *Selský baroko*. Brno, 2009, s. 58.

⁶⁹ Tamtéž, s. 23.

⁷⁰ Tamtéž, s. 39.

⁷¹ Tamtéž, s. 35.

hlavy a k vyprávění paní Hermové přilne. Dokonce jí daruje pracně získanou kroniku Václava Markyty. Syn kronikáře Josef Markyta, starý mládenec, jehož jediný zájem je alkohol a automaty, vlastní zděděnou kroniku. Pavel ji potřebuje, aby pokročil v případě, a proto věnuje energii a čas vyjednávání. Postava Jarky Horákové, prodavačky v tomašickém krámků, se přímo pojí s Rozálií, jelikož jako jediná s ní zůstala v kontaktu. Díky ní se Pavel shledá s Rozálií.

4.3. Časoprostor

Vzhledem k zevrubným popisům můžeme z textu přímo vytáhnout, či si minimálně odvodit informace týkající se času i prostoru. Vyprávění lze rozdělit na dvě časové linky. Současnost, tedy to, co jako čtenáři prožíváme společně s hlavní postavou, a minulost, tj. příběh, který se konstruuje postupně skrze výpovědi vedlejších postav, Pavlovu badatelskou činnost v archivních spisech a naši představivost.

Linie přítomnosti se odehrává od začátku srpna do října. Počasí typické pro daný měsíc tvoří paralelu s výstavbou románu. Funguje jako pomocný prvek k vykreslení atmosféry a podpoření kompozice. Většinu času sužuje postavy parné léto. V lyrických pasážích je tematizována tropická noc nebo atmosféra dusna při pohledu na náves. Změna letního horka na podzimní melancholické počasí nastává během zvratu, kdy se Pavel poprvé setká s Rozálií a Daniela získá onen dopis, což se dozvíme až v poslední kapitole odehrávající se v Praze: *Počasí se v září obrátilo ze dne na den. Nebe zešedlo, foukal studený vítr. Tečka za horkým létem.*⁷² Na závěr déšť ustává a mraky se roztrhají, což odpovídá Pavlově pocitu při dokončení případu Tomašice i ukončení vztahu s Danielou: *Všechno napětí dne bylo pryč, zbyla jen únava a malý ohníček tepla někde uvnitř.*⁷³

Prokládání děje podrobnými popisy má vícero podob. Detailní deskripce vesnických stavení funguje kromě usměrnění představivosti i k vykreslení motivu kontrastu staré a nové doby. Nesoulad je zobrazen v hanobení letitých budov novější architekturou, která nedbá na historické prvky: *Podíval jsem se tam, dům s barevnými luxferami a břizolitovou omítkou, typická sedmdesátá léta. Raději jsem se otočil zpátky. Původní chaloupka, jak se zdálo, nepřežila nové časy.*⁷⁴ Při líčení Pavlových cest do různých vesnic je většinou nastíněna i vzdálenost mezi jednotlivými obcemi, což nás přivádí k otázce protikladnosti názvů vsí. Máme k dispozici reálné město Třeboň, kde má Pavel pronajatý byt a pracovně zde tráví čas v archivu, a České

⁷² HÁJÍČEK, Jiří. *Selský baroko*. Brno, 2009, s. 159.

⁷³ Tamtéž, s. 204.

⁷⁴ Tamtéž, s. 46.

Budějovice, kde se nachází krajský archiv. V jedné části jsou během dialogu s Danielou pouze zmíněny Holašovice v návaznosti na jihočeské baroko. Všechny ostatní vesnice, jež prostřednictvím Pavlových výjezdů navštívujeme, mají smyšlená jména – Touchov, Tomašice, Hvozdí, Smrčí apod. Udávání vzdálenosti tedy může posloužit k vytvoření autentičnosti na umělém konstruktu. Častá forma popisu jsou také lyrické pasáže formované vnitřními monology hlavní postavy, které zpomalují tempo vyprávění: *Chvějící se vzduch trhal vůně travin a rozhazoval je všude kolem; až tady jsem se cítil zase lehký a bez mrazení v zádech. Slast se do mě nalávala, a když jsem přivřel oči a uvolnil se, závrať mě mohla vzít do náruče a odnést. Otevřený kraj.*⁷⁵

5. Rybí krev

Nejrozsáhlejší román trilogie *Rybí krev* se tematicky navrácí k mapování dopadů socialistických struktur na životy obyčejných lidí spjatých s venkovem. Kromě dějové linie výstavby jaderné elektrárny, jež zapříčiňuje rozpad vesnické pospolitosti, paralelně sledujeme i kolaps rodinných vztahů hlavní hrdinky. Po kritikou úspěšně přijatém románu *Selský baroko* ani toto dílo nezapadlo mezi nezdařilá. I když si nevysloužilo takový ohlas jako jeho předchůdce, bylo relativně kladně hodnoceno např. i Pavlem Janouškem, který, byť Hájičkovi vyčítá nedotaženou psychologii postav, ho považuje za krok správným směrem.⁷⁶

5.1. Vypravěč

Důsledná forma vyprávěcí situace 1. osoby opět umocňuje Hájičkův vypravěčský styl. Hlavní protagonistka Hana splývá s rolí vypravěče ve dvou časových linkách, do nichž je román rozdělen. Využití přítomného času v kapitolách týkajících se současnosti a naopak minulého času v retrospektivních sekcích usnadňuje orientaci a zároveň přítomnost obohatí o dojem napětí. Události vyprávěné v minulém čase už totiž vnímáme jako něco, co se událo a nelze to ovlivnit, zatímco u aktuální situace následky znát nemůžeme.

Odkrytý homodiegetický vypravěč nám umožňuje vědět pouze to, co ví i hlavní postava, tzn. objektivní fakta a Hany pohled na skutečnost. Názory druhých můžeme rozklíčovat pomocí souhlasu či nesouhlasu s úkony hlavní postavy. V některých případech lze předběhnout hlavní postavu v uvědomování si pozadí jednání určité postavy. Např. těsně před incidentem je jinak

⁷⁵ HÁJÍČEK, Jiří. *Selský baroko*. Brno, 2009, s. 14.

⁷⁶ JANOUŠEK, Pavel: *Jiří Hájiček: Rybí krev*. Host, Brno 2012. Tvar. Dostupné z: <http://old.itvar.cz/prilohy/276/Tvar11-2012.pdf>

rozverný strejda Venca, který má odpověď a vtip vždy po ruce, nezvykle tichý. Hana přikládá mlčení strejdově vnitřnímu klidu, ale vzhledem k předcházejícímu odmítnutí jet se podívat na budoucí byt může čtenář tušit myšlenkové pochody postavy, jež se ale neslučují s těmi patřící Haně. Obdobná pozice nastává při milostné zápletce Hany a Petra, přičemž závěr vztahu se odhaluje ihned v úvodní kapitole, která se odehrává po více jak dvaceti letech. Čtenář si je vědom toho, že musí nastat konec partnerství, přesto se sledováním postupné destrukce vztahu a oddalováním rozchodu vytváří napětí.

Klasickou strukturu vyprávění na některých místech zpestřují ojedinělé případy vybočení. Hned v první kapitole ze současnosti se stává velmi výrazným prvkem nepřímá charakteristika vedlejší postavy skrze hlavní postavu. Dochází k tomu při rozhovoru Hany s Miladou, kdy řeč vedlejších postav převypravuje sám vypravěč: *Ptá se na Holandsko [...] Vůbec neví o mamce. Zhrozí se. [...] Omlouvá se. Prý je to trapas.*⁷⁷ Miladě tak nedává téměř žádný prostor na vlastní vyjádření. Užítí třetí osoby a částice *prý* ve významu uvedení cizí přímé řeči narušuje kvůli vysoké četnosti v krátkém úseku hodnověrnost a pocit právě probíhajícího dění.

Jednou možností doplnění příběhu jsou úryvky z novin v období týkajícím se havárie Černobyli a útočných postojů k západním politikám. Výňatky z *Rudého práva* posilují autentičnost a historický kontext. Vytažené titulky podtrhují absurditu politické situace: *Nadpis jednoho z prvních článků z Rudého práva o Černobyli Petr vystříhl z novin a připíchl napínáčkem na stěnu: Nejsou důvody k obavám.*⁷⁸ Děj je také prokládán stručnými lyrickými pasážemi, které dokreslují melancholickou nostalgickou atmosféru. Jedná se o vnímání krajiny, vůní nebo počasí. Můžou fungovat i jako kontrast panenské přírody s technickým pokrokem nesoucím s sebou devastaci určitého území: *Z okna jeho kuchyně jsme měli výhled na lesknoucí se kmeny jabloní a za nimi jako vzdálenou kulisu obrysy chladících věží elektrárny. Tvarem připomínaly přesýpací hodiny. Pomyslela jsem na to, kolik nám asi vyměřily času [...].*⁷⁹ Ve dvou případech se do vyprávění v kapitole z minulosti vkládá vzpomínka, tzn. do retrospekce je vložena další retrospekce. První vzpomínková část dotváří Hany silné citové vnímání rodinných pout: *A všechny tři pozoruju já, pouhých pár vteřin trvala ta scéna, a přece se mi často vrací a je v ní o nás všechno...*⁸⁰ Druhá, v níž se Hana vrací do dětství a vzpomíná na chytání ryb se Zdeňkem, podněcuje nostalgickou náladu bezstarostného dětského života.

⁷⁷ HÁJÍČEK, Jiří. *Rybí krev*. Brno, 2014, s. 16.

⁷⁸ Tamtéž, s. 152.

⁷⁹ Tamtéž, s. 250-251.

⁸⁰ Tamtéž, s. 59.

5.2. Postavy

5.2.1. Hlavní postavy

„Proč se to tak podivně rozpadlo, když všechny ty elementy k sobě přeci patřily. Mamka je voda, táta země, Honza vítr a já jsem oheň...“⁸¹

5.2.1.1. Hana

Hanu, hlavní protagonistku a vypravěčku, poznáváme zprvu v současnosti, když v roce 2008 ve svých jednačtyřiceti letech přijíždí do rodného kraje, který navštívila naposledy před patnácti lety. Kromě péče o tátu po operaci chce svůj měsíční návrat využít k otevření starých jizev, jež se nikdy zcela nezahojily. Přesvědčená, že po čtyřicítce by člověk měl najít odvahu rozkrýt minulost, aby mohl staré vztahy uzavřít a oprostít se od nich, si sepíše seznam dvanácti jmen. Každé jméno představuje osobu, která nějakým způsobem zasáhla Haně do života. Hana si stanoví dvě základní pravidla cesty – vždy říkat pravdu a nepoddat se slzám: *Na co si hrát v jednačtyřiceti? Před čím se schovávat? [...] Dojetí, smutek. Co s tím? Nejsem přece malá holka.*⁸² Očekávání, že odškrtávání lidí ze seznamu půjde bez komplikací, se zdá být až slepě optimistické. Chvillemi se zdá, že si svou naivitu uvědomuje, ale přesto v ní setrvává. První vystřízlivění přichází při setkání se starým Konopkou, otcem Hanina prvního přítele, jenž dá zřetelně najevo odpor k jakékoliv diskuzi, natož pak otevírání starých ran: *S tímhle jsi teda nepočítala, děvenko. Jasně že ne, odpovídám v duchu sama sobě. Vědět, že si sem jedu pro takovouhle sprchu, tak bych na kopci neodbočila a raději pokračovala až k elektrárně a tam bych se nechala provést expozicí o jaderné energetice.*⁸³

Abychom byli schopni pochopit její jednání a potřebu pitvat dávné vztahy, vracíme se do minulosti, do rozmezí let 1983 až 1993. Hana Tomášková v té době žije s rodiči a bratrem Honzou v nejmenované vesnici na jihu Čech. Idylický venkovský život v úrodné krajině na břehu Vltavy dokreslovaný tradičními činnostmi je ale narušován pokřivenými rodinnými vztahy a neodvratným rozkladem obce. Během deseti let, co trvá retrospektivní část knihy, Hana projde vývojem od dívky postupně nabývající sílu přes vzdorující až po ustupující a smířenou.

Hlavní zápletkou je ohrožení vesnic výstavbou jaderné elektrárny Temelín. Po tom, co se Hana dozví, že část obce, kde se nachází jejich chalupa, má být zaplavena, začne vzrůstat její vnitřní potřeba situaci zvrátit. Svou odhodlaností a neutuchající nadějí se Hana liší od všech

⁸¹ HÁJÍČEK, Jiří. *Rybí krev*. Brno, 2014, s. 286.

⁸² Tamtéž, s. 10.

⁸³ Tamtéž, s. 21.

ostatních obyvatel. Začne se jí protivit, že nikdo jiný nemá takovou tendenci vzdorovat. Když se seznámí s přespolním Petrem, je tedy poměrně přirozené, že jí jeho nebojácnost a angažovanost v ochraně nejen jeho vesnice imponuje. Během jejich vztahu se začne projevovat Hanina tvrdohlavost, která svou gradací vztah ničí. Zpočátku jsou oba aktivisté, společně píšou petice, objíždějí demonstrace, ale jejich zápal se začne rozcházet na opačné strany, když boj proti stavbě začíná být beznadějný. Hanu jako by to ještě více utvrzovalo v potřebě vzdorovat a násilně přesvědčuje sama sebe, že stav dokáže obrátit. Zatímco Petr se snaží rozpadající se vztah slepit, Hana ho vždy ještě více rozboří. Propast se rozšiřuje i kvůli její neochotě pracovat. Myslí si, že její překlady aktivistických příruček a psaní protestních dopisů jsou dostatečným přínosem do domácnosti. Petr, zprvu řadový zaměstnanec a následně začínající podnikatel, přináší hlavní podíl financí, tudíž by se od Hany očekávalo vyjádření vděčnosti namísto rozmarného chování. Odmítnutí přiznat si, že budou muset chalupu opustit, dovede Hanu k rozhodnutí o rozchodu. Tvrdohlavou nepoddajnost vystěhování se staví Hana nad možnost nového začátku s Petrem. Krátký román se Slávkem, o šest let mladším volnomyšlenkářským členem hnutí za ochranu planety, je falešnou útěchou narůstající bezradnosti. Zoufalství se projevuje i v jejím živoření v pomalu se rozpadající vesnici. Odkazuje na to třeba připodobnění ke stereotypu bláznivé osamocené ženy mající sklon k alkoholismu, přičemž onen stereotyp se projevuje hlavně skrze přibývání koček objevujících se u chalupy kvůli krmení: *Nenašla jsem už nic k snídani, čím bych trochu spravila kocovinu. Zaslechla jsem kočky, jak se otírají o dveře a mňoukají. Rozlila jsem jim poslední mléko a zpanikařila, co jim dám zítra.*⁸⁴ Nikam nevedoucí boj proti elektrárně utne až kolaps Hany, po němž se probouzí v nemocnici. Smířená s prohrou zároveň získává nový nádech do života: *„Bude mi šestadvacet a všechno, co mám, je tady v tý jedný igelitce, kterou mi přinesla Anna. Nemám ani korunu, nemám chlapa ani kam se vrátit...“* *„Vsadila si všechno na jednu kartu.“* *„A prohrála,“ doplnila jsem ji.*⁸⁵

Destrukce rodného místa a násilné přetrhání kořenů, narušené rodinné vztahy a neplodnost můžou být důvodem, proč se Hana nikdy neusadila. Cestování jí pravděpodobně pomohlo vyrovnat se se zánikem vesnic, ale zároveň právě možnost změny míst způsobuje, že Hana oddaluje moment, kdy se usadí: *„Proč pořád cestuješ? Takhle dřív kočovali cikáni.“* *[...] „Víš, vždycky když se mi někde začalo podezřele moc líbit, když jsem cítila, že tam zapouštím kořeny, tak jsem se raději sebrala a odjela někam jinam.“*⁸⁶ Nabízí se dvě odůvodnění. Buďto Hana nikde nevytvořila domov, protože zkušenost s likvidací jejího rodiště v ní dala vzklíčit strachu

⁸⁴ HÁJÍČEK, Jiří. *Rybí krev*. Brno, 2014, s. 316.

⁸⁵ Tamtéž, s. 324.

⁸⁶ Tamtéž, s. 209.

z možné ztráty. Nebo podvědomě stále cítí, že je svázaná s de facto už neexistující částí vesnice. Skrze současný vážný vztah s Frederikem, který sice trvá už pár let, nicméně se nemá tendenci posouvat kupředu ve smyslu manželského svazku a výchovy dětí, se projevuje další zkušenost z minulých let. Na Petra tehdy naléhala se svatbou i dětmi a skončilo to zklamáním. Stala se svým opakem a zdá se, že našla životní styl, který jí vyhovuje: „*Nám se líbí takhle žít. Nestojíme o žádný majetek, chápeš?*“⁸⁷

5.2.1.2. Rodiče a Honza

Klasická rodinná situace u Tomášků je tvořena neustálými spory dětí s otcem. Pan Tomášek vládne doma pevnou rukou. Snaha udržet si pozici hlavy rodiny je ale většinou provázena nepřístupností jakémukoli jinému názoru než jeho vlastnímu a neschopností potřebné empatie vůči vlastní rodině, což způsobuje narušování vztahů. Postava otce je zároveň odkazem na dopady vykonstruovaných procesů v padesátých letech minulého století. Pochází ze selského rodu, hospodaření jeho otce bylo postupně znemožňováno, až nakonec i přes vytrvalost museli být vystěhováni a statek a pole propadly státu. Hanina otce vyloučili ze studií stejně jako všechny děti sedláků. Jen on se nakonec vrátil do rodného kraje a dokonce zastává funkci na národním výboru, avšak jako jediný není v komunistické straně, tudíž jeho hlas nemá žádnou váhu a stojí spíše stranou než ve středu dění. Vzhledem k jeho životním zkušenostem by se nesouhlas s aktivistickými tendencemi jeho dcery dal vnímat jako snaha o ochranu nejen celé rodiny, ale i Hany samotné. Hana naivně věří, že může bojovat proti celému socialistickému zřízení, ale pan Tomášek si je vědom toho, že veškerý boj je předem prohraný. Protestuje uvnitř sám sebe a nejdůraznější nesouhlas vyjádří ve chvíli, kdy se jde tajně podívat na táborák ve vsi. Při protikomunistické pasáži jedné písně ho Hana zaslechne se zasmát.

Právě Hanin odboj zapříčiní i ochabování vztahu s tátou. Tvrdohlavost oběma nedovoluje ustoupit a porozumět jeden druhému. K neshodám nedochází pouze kvůli Hanině zatvrzelosti ohledně elektrárny, ale důvodem rozepře se stává i Petr, jenž je otcem vnímán jako nebezpečný charakter, či Honza, kterého se Hana snaží obhajovat. Zatímco Hana se vzdoru postupně učí a teprve získává sílu postavit se tátovi, starší bratr Honza s tím nemá nejmenší problém: *Nevypravila bych ze sebe ani slovo, ale brácha s tou svou hrdostí a vzdorem odkráčel kolem táty klidně pryč. Měla jsem strach, co táta udělá, ale Honza se nebál. Nebo se taky bál, ale měl kuráž.*⁸⁸ Mají mezi sebou silné pouto i přes sourozenecké neshody, kdy Hana jako romantická duše nedokáže pochopit Honzovu neochotu podrobit se partnerskému vztahu: „*Přátelství,*

⁸⁷ HÁJÍČEK, Jiří. *Rybí krev*. Brno, 2014, s. 212.

⁸⁸ Tamtéž, s. 31.

ségra. To jediný uznávám. Ale to ty nemůžeš pochopit. To funguje jenom mezi chlapama.“⁸⁹ Ať už se jedná o jejich malé tajemství spočívající v tom, že Hana předcítá bratrovi *Osudy dobrého vojáka Švejka*, nebo o projev ochranného pudu Honzy vůči mladší sestře při slovním útoku starého Konopky. Nejsilnější výraz sourozenecké lásky nastane při odjezdu do Plzně. Hana neústupně doprovodí Honzu na cestě do vězení. V tu chvíli ještě netuší, že místo Honzy by měl na výkon trestu nastoupit Chozé. Převzetí viny za nehodu je heroický čin a výraz nadsazení přátelství nad cokoli jiného. Honzovým záměrem bylo poskytnout Chozému a Anně možnost klidného rodinného života, to, že Chozé chvályhodný čin zneužil, už nemohl nijak ovlivnit.

Spojícím prvkem je dobrosrdečná mamka, jež v tichosti trpí nejen pozorováním rozpadu rodiny, ale i podlomeným zdravotním stavem. Obě děti tíhnou znatelně více k matce a jsou si vědomy, že nejednou zastává omluvnou roli za tátu a snaží se slepit, co on rozvrací: *Její omluvný úsměv jsem už znala nazpaměť. Pro každého chce to nejlepší a sama schází, pomyslela jsem si.*⁹⁰ Přestěhování do města se zdá být přínosem pro její zdraví, práce ve školní jídelně je totiž méně zatěžující než těžká činnost v zemědělském družstvu. Přesto strádá osamělostí, kterou život ve městě podněcuje: *Bez dětí, bez sousedů ze vsi, bez zahrádky, bez kytek kolem plotu. Ve dvanáctipatrovém paneláku, kde se stěží znají sousedé na jedné chodbě.*⁹¹

Problematickým rysem rodiny Tomášků je popírání a zamlčování nevyřešených témat z minulosti. Matčina mlčenlivá forma, při níž si odpírá jakékoli pochybnosti, a táty výbušnost, která způsobuje řešení konfliktů fyzickými tresty, nedávají dětem prostor problémy otevřít a řešit. I proto nezávisle na sobě oba vyzvídají od strejdy Vency, u něhož se cítí více doma: *„Honza to ví, strejdo?“ „Jo. Stál tady takhle jako ty. Někdy předloni.“ „Hodil našťvaně králíci hnůj do kolečka i s lopatkou. „A příště se na tohle ptejte doma, sakra...!“*⁹² K otevření a podnícení vyřešení rodinné disharmonie dojde prostřednictvím magického elementu v podání starého bylinkáře, za nímž Hana jede původně kvůli neplodnosti. Ten jí kromě léčivých bylinek zasvětil do historie rodu Tomášků: *„Dobře, ale musí tam bejt odpuštění. Rozumiš?“ „Na okamžik mi pohlédl do očí. „Nerozumíš,“ mávl rukou, „ale jednou ti to dojde.“*⁹³

Při shledání s otcem v současnosti musí Hana nejprve překonat určité překážky. Otec na stará kolena přizná, že ho mrzelo, když Hana tenkrát sepsala historii rodové linie mamky a na jeho stranu už se nedostalo. Předá jí staré dokumenty o rodině Tomášků, tak jako to tenkrát

⁸⁹ HÁJÍČEK, Jiří. *Rybí krev*. Brno, 2014, s. 93.

⁹⁰ Tamtéž, s. 72.

⁹¹ Tamtéž, s. 259.

⁹² Tamtéž, s. 91.

⁹³ Tamtéž, s. 256.

udělala matka. Na opozici děl *Jan Cimbura* a *Osudy dobrého vojáka Švejka* se Hana snaží poukázat na to, co způsobovalo nerovnost v jejich rodině: „*To jsou ty naše dva rody, táto,*“ říkám a ukazuju na Baara. „*Tohle Tomáškové, sedláci, měli půdu a dobytek. A tady,*“ ukazuju na Jaroslava Haška, „*to jsou plavci od Vltavy, voraři, bezzemci, domkáři [...] náš Honza patří sem,*“ ukazuju na Haškův román, „*a já jsem se vždycky potácela někde mezi. Mezi mamkou a tebou.*“⁹⁴ Táta se snaží vyrovnat s Haninou nestálostí a volným přístupem k majetku, stejně tak jako s neustálou snahou obhajovat Honzu, s nímž přes dvacet let nebyla v kontaktu. Oproti dřívějšímu nastává tedy u otce posun ve snaze vyslechnout a alespoň částečně pochopit rozdílné názory, i když zprvu diskuzi o Honzovi hrubě utne. Po zdařeném kontaktování a setkání se s Honzou začne Hana sprádat plán na znovuoobnovení rodinných vazeb. Pomoci jí přitom má lež, již považuje za nevinou: „*Ségra, ty ses vůbec nezměnila.*“ „*Jak to myslíš?*“ „*Vždyť ty víš. Pořád chceš napravovat věci, o kterých nic nevíš.*“⁹⁵ I přes znatelný pocit nepotřeby Honzy i táty vidět se s tím druhým, Hana nepolevuje a otevřený konec knihy vybízí k optimistickému domyšlení radostného setkání.

5.2.2. Vedlejší postavy

Vedlejší postavy, kromě výrazné figury strejdy Vency, s nímž se setkat nemůže, jsou představeny hned na začátku prostřednictvím Hanina seznamu. Starý usedlý mládenec představující stoický venkovský klid Haně mnohdy nahrazoval empatickou roli otce. Obrat nastává po smrti babičky, přičemž se k negativní situaci přidává už neodvratně se blížící stěhování. Venca ztvárňuje roli člověka nesouhlasícího se skutečností, ale zároveň natolik uvědomujícího si beznaděj a absurditu, až se jediným východiskem stává sebevražda. Hana jeho čin ale rozhodně nevnímá jako zoufalý, naopak se mu podařilo uniknout ještě větší psychické újmě, kterou by musel snášet v malém bytě v Budějovicích: „*Kašlal na ně na všechny! Na Máchu, na odhadce, na máho tátu, na nověj byt v paneláku, na tu naši petici tehdy... On věděl od začátku, že se odtud nehne, že ho odsud nedostanou.*“ „*A taky ho nedostali.*“⁹⁶

Anna a Olina tvořily s Hanou trojici kamarádek už od dětství. Od strejdy Venci si vysloužily přezdívku tři grácie. Zatímco Hana zosobňuje roli bojovnice, ostatní dvě dívky jsou příkladem podvolení se poměrům. Cesty Oliny a Hany se brzy rozejdou kvůli Petrovi. I za tu krátkou dobu ale stihneme rozpoznat Oliny ráznost, která v poměru k jejímu malému vzrůstu někdy působí

⁹⁴ HÁJÍČEK, Jiří. *Rybí krev*. Brno, 2014, s. 210-211.

⁹⁵ Tamtéž, s. 334.

⁹⁶ Tamtéž, s. 186.

komicky. Nastanou dva momenty, kdy Olina vyřkne premisu, která se v budoucnosti opravdu stane. Nechce zůstat uvázaná na vesnici jako prodavačka v místním krámku stejně jako její matka a Haně pohrozí, že Petr bude stejně vždycky její. Když se Hana vrací po letech, nachází Olinu vdanou za Petra a vlastníci obchod ve stejné vesnici, kam byla tehdy s rodiči vystěhována. Během shledání Hana poprvé poruší předsevzatou zásadu nepoddat se emocím, protože pocítí úlevu při překonání strachu z viny, který ji dříve brzdil od omluvy a získání odpuštění. Vysoká a zdrženlivá Anna zobrazuje smířenost se změnou a její využití ku svému prospěchu. Maloměstský život ji naplňuje mnohem více než představa, že by skončila na venkově jako služka Chozého: „*Kdyby nám nezbourali chalupu, možná bych už teď měla s Chozém dva haranty a čekala na něj u plotny, až se večer vrátí z hospody...*“⁹⁷ Díky odstřihnutí se od kořenů, jež pro ni byly svazující, pozná svou přirozenou orientaci. I přes kritický pohled okolí žije s přítelkyní a je šťastná. V minulosti stála při Haně, ač směřovaly každá jinam. I v současnosti a po dlouhém odloučení jsou schopny ihned obnovit přátelské pouto.

Kamarádkou vybočující z venkovského prostředí je Milada. Život jedináčka z maloměstské dobře zaopatřené rodiny právníků a soudců je pro Hanu jak vstup do jiného světa. Přes všechn dostupný luxus Milada během gymnaziálních let vzhlíží k Haně a životem na vesnici nepohrdá. Proměna ze zamlklé nepolíbené studentky na seriózní právničku nastává při nástupu na vysokou školu. Najednou se mezi nimi objevuje propast, jež se postupem let zvětšuje. Při setkání v současnosti Hana cítí stále patrnou odlišnost a na jejich konverzaci je vykresleno, jak bezdětná volnomyšlenkárka nedokáže ocenit usedlý rodinný život.

Mezi méně nápadné postavy patří např. Zdeněk, Hany první přítel charakteristický melancholickým smutkem, slabostí a odevzdaností, která nakonec Hanu vyprovokuje k rozchodu. V určité části života je součástí Hany zidealizovaného snu: *Před třemi lety jsem tomu ještě věřila. Že se se Zdeňkem vezmeme, já vystuduju na učitelku a jednou budu v místní jednotřídce učit naše děti.*⁹⁸ Vzhledem k tomu, že Zdeněk pobývá posledních pár let na psychiatrii, ukončením vztahu tak unikla osudu starého Konopky, jehož postupně zničila starost o psychicky nemocnou manželku a matku Zdeňka. Chozé, opak vetchého Zdeňka, je úkazem morálně zkaženého člověka, jehož chování nebylo dostatečně potrestáno. Hana tudíž využije vhodné chvíle a konfrontuje Chozého s více jak dvacet let starým příkořím. Záměrem vytažení minulosti na povrch je trest v podobě vyvolání výčitek. Postavy kronikáře pana Tušla a doktorky Brejchové poskytují Haně pocit opory. V souvislosti s kronikářskou činností působí

⁹⁷ HÁJÍČEK, Jiří. *Rybí krev*. Brno, 2014, s. 240.

⁹⁸ Tamtéž, s. 127.

pan Tušl jako symbol kořenů a provázanosti s historií. Zároveň podporuje aktivistické snahy a nesmíří se s výstavbou elektrárny ani po vystěhování. Dožívá v bytě, do něhož nepustí světlo kvůli výhledu na věže elektrárny. K doktorce Brejchové Hana cítí obdiv směřující až k přikrášlování. Zastává pro ni funkci psychologa, jelikož se k ní Hana chodí vypovídat ze svých skličujících pocitů.

5.3. Časoprostor

Časová označení kapitol dělí vyprávění do dvou časových rovin. Menší celek vyplňuje současnost, tj. rok 2008, kdy se Hana vrací do rodného kraje otevřít nevyřešené události minulosti. Převážnou část pak tvoří minulost složená z vybraných událostí v rozpětí od roku 1983 do roku 1993. Těchto deset let ohraničuje dobu trvání postupné likvidace vesnic. Na počátku se Hana dozvídá o dopise se žádostí národního podniku o zásah na katastrálním území jejich obce, byť je následně zmíněno, že první dopis byl obdrženo už v loňském roce. Minulost uzavírá rok 1993, kdy dochází ke konečnému vystěhování a zániku vesnice.

V díle nalezneme relativně velké množství místních názvů, jež opravdu existují – např. České Budějovice, kam byli přestěhováni Tomáškovci, Týn nad Vltavou a Vodňany, kde skončily Anna s Olinou nebo obce jako Holkov, Sedlice a Plástovice, kam dojíždějí za zábavou. Vesnice postižené nuceným zánikem ale jména postrádají. K jejich označení se užívá buď zájmen, nebo postav s danou obcí spjatých: „*Víš, že Petr bere děti tam, kde měli Hrazdilů chalupu?*“⁹⁹ Byli bychom schopni po důkladnější analýze textu i kartografického materiálu najít vesnice, o nichž román pojednává. Vyprávění obsahuje poměrně mnoho vodítek, např. vzdálenost jak od elektrárny, tak od existujících vsí a měst nebo kulturní památky stojící dodnes – kostel sv. Prokopa. Avšak respektujeme volbu autora a spíše se můžeme pokusit o návrhy interpretace záměru nepojmenování zaniklých vesnic. Román nemá sloužit jako dokument o výstavbě jaderné elektrárny a s tím spojených komplikací. Ale na podkladu hrozby, proti níž je boj jedině předem prohraný, podtrhnout problematiku ztráty kořenů.

Popisy cest a krajiny jsou stručné a věcné. Nepoddávají se lyrickým obrazům a poetickým vyjádřením. Spíše staví kolem postav kulisy a doplňují myšlenkové pochody hlavní postavy a obecně mezilidské vztahy a situace. Paradoxně nejvykreslenější deskripce se netýká krajiny či chalup, ale několika málo hodin, kdy Hanu pohlcují halucinace zapříčiněné dehydratací: *Nekonečné obrazové smyčky, snažila jsem se zoufale zachytit děj, jenže se to proplétalo, vracelo*

⁹⁹ HÁJÍČEK, Jiří. *Rybí krev*. Brno, 2014, s. 349.

na začátek nebo poskakovalo dopředu.¹⁰⁰ Promítání snových výjevů, v nichž byla schopna rozpoznat postavy z jejího blízkého okolí, je symbolickým koncem jejího boje o záchranu vesnic nebo spíše toho, co z nich zbylo.

Zmínění právě probíhajícího měsíce nehraje významnou roli, spíše funguje jen k občasnému časovému zařazení a zdůvodnění přírodních jevů. Jako zásadní se může jevit v předposlední kapitole odehrávající se v rámci pěti měsíců, které jsou stěžejní pro zánik vesnice. V tomto případě lze poznamenání konkrétního měsíce vnímat jako prvek gradace.

6. Dešťová hůl

Ve třetím románu nejvíce vystupuje tematizace kontrastu města a venkova. Pendlování hlavního hrdiny mezi dvěma prostory znázorňuje nevyřešenou otázku, kam patří. Mapováním krajiny středních let chce autor poukázat na nástrahy, které předcházejí nebo se pojí s onou krizí středního věku – stereotyp, bilancování, poslední šance a návraty.¹⁰¹

6.1. Vypravěč

Linii románů psaných ve vyprávěcí situaci 1. osoby zde Hájíček narušil volbou vševědoucího vypravěče. Jsme tak schopni skrze skrytého heterodiegetického vypravěče znát niterné stavy hlavní postavy Zbyňka, zároveň máme ale k dispozici i jeho vnitřní monology. Časté přechody er-formy do monologického výkladu tvoří vyprávění více autentické a shodujícími se popisy pocitů utvrzují spolehlivost vypravěče: *Dost dlouhá doba, aby si Zbyněk znovu vybavil ten pocit, když se se ve třiadvadesátém vrátil z Prahy. Nechtělo se mi na blata. Byl to v mém životě krok zpátky.*¹⁰²

Milostná dějová zápleтка běží souběžně s detektivní. Krize vztahu přichází ve chvíli, kdy pátrání po majetkovém podvodu začíná nabírat na nebezpečí ať už ve formě vydírání či fyzického násilí. Při závěrečném rozuzlení pozemkového podvodu se zároveň zachrání i rozpadající se vztah.

Během nočního bdění se Zbyněk pohybuje ve vzpomínkách. Často se vrací na statek v Lešicích a k zážitkům spojeným s dospíváním po boku Bohuny nebo přemítá nad tím, co zažili

¹⁰⁰ HÁJÍČEK, Jiří. *Rybí krev*. Brno, 2014, s. 319.

¹⁰¹ HÁJÍČEK, Jiří: Krajina středních let může být nebezpečná – rozhovor s Jiřím Hájíčkem. OKO Kosmasu [online]. 20. 10. 2016. Dostupné z: <https://www.kosmas.cz/oko/rozhovory/69872/krajina-strednich-let-muze-byt-nebezpecna-rozhovor-s-jirim-hajickem/>

¹⁰² HÁJÍČEK, Jiří. *Dešťová hůl*. Brno, 2016, s. 41.

s Terezou a co ovlivnilo jejich vztah. Retrospektivní pasáže tak dotvářejí charakteristiky, rodinná zázemí a osudy postav. Ojedinelou částí je scéna uvozená úvahovou otázkou. Postava si výstup přehrává na podkladu předešlého rozhovoru a dokáže se vžít do vytvořené role pozorovatele natolik, že výroky neříká pouze v hlavě, ale pronáší je nahlas a sama se svou představou pobaví: *Horcovi je pětiosmdesát, ptal jsem se ho, když včera podepisoval nájemní smlouvu. Jak asi vypadal za mlada? [...] A soudruh Horec z okresu měl politickej projev a pak dal zase slovo družstevníkům, další kolo po dobrým a další po zlým, a to už Horec nevydržel, vstal a praštil pěstí do stolu. „Tak o co tady sakra jde, soudruzi!!!“ Zbyněk si vzpomněl na Horcovo emotivní vyprávění a ramena se mu otřásla dušeným smíchem. „Tady soudruh přece chce vstoupit do družstva.“ Cukaly mu koutky, až se rozesmál. [...] „Ty už ses vážně zbláznil? Co to vykřikuješ?“ [...] „Představuju si starýho Horce.“¹⁰³*

Doplňování děje detailními popisy může mít funkci podpoření realistického zobrazování. Při deskripci krajiny, statku, bytu či kanceláře jsou vykresleny i maličkosti zapadající do celkového vnímání onoho místa. Kupříkladu v bytě není téměř nikdy opomenut klavír, který působí vznešeně a zároveň zdůrazní jeho velikost, stejně tak kancelář působí tísnivým dojmem, protože překypuje šanony s názvy z oblasti správy pozemků a při zapnutí počítače vždy vyskočí hlášení, že poštovní schránka je plná. Lyrická líčení přírody podporují melancholičnost ročního období, jež je paralelou k vývoji strastí hlavního hrdiny. Zároveň poetickým vyjádřením poukazují na sentimentalitu Zbyňka a slouží i jako prostor k úvahám: *Brzy se po vrstevnici kopce dostal k lesu, procházel měkkou půdou a vdechoval vůni kmenů. Uvědomil si, že tak šťastně se už dlouho necítil. Neměl nic, prázdné ruce, v jedné kapse chleba se sýrem a z druhé vykukovalo hrdlo láhve. Třeba jsem si vždycky přál bejt poutníkem. Tulákem.¹⁰⁴*

Přerušení dialogu ve fázi nezodpovězené otázky má za následek posílení napětí: *„Takže mám smůlu?“ Zbyněk se opřel do židle a chvíli zíral na vyšívanou „kuchařku“ nad oprýskaným smaltovaným dřezem v rohu kuchyně. [...] Místy se zachoval zbytek modré vlnovky, prostě dekorace vymalované kdysi u stropu na vápně po obvodu celé kuchyně. „Podle mě to není zase tak jasný, Bohuno. [...]“¹⁰⁵*

¹⁰³ HÁJÍČEK, Jiří. *Dešťová hůl*. Brno, 2016, s. 57-58.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 21.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 65.

6.2. Postavy

6.2.1. Hlavní postavy

6.2.1.1. Zbyněk Polecký

Hlavní hrdina Zbyněk naplňuje aspekty typického protagonisty Hájíčkových děl. Krize středního věku se podepisuje na jeho pracovním výkonu, vztahu i přístupu k sobě samému. Existenciální stavy zapříčiňuje nespavost, s níž neúspěšně bojuje už několik let. Vyzkoušel různé možnosti zlepšení od pohankového polštáře přes prášky až po změnu místa, ale vše se zdá být marné. Udivujícím a poměrně neinteligentním krokem je, že i přes únavu a silné bolesti hlavy si nedokáže odepřít kávu a alkohol. Není potřeba hlubokých znalostí z oblasti fyziologie lidského těla, abychom měli povědomí o vlivu těchto dvou látek. Jak kofein, tak alkohol poškozují fáze spánku a zvýšením tepové frekvence se logicky zesílí nejen bolest hlavy, ale i pocit stresu. Nevyhnutí se pravidelnému šálku kávy či skleničce vína tak může poukazovat na volbu zoufalého východiska, kdy Zbyněk předpokládá zmírnění stresu díky pozření alkoholu a v případě kávy zvyk za účelem získání energie: *Upíjeli chardonnay. Hlavu jako by měl v kovové sorce, která se mu zarývá do spánků a někdo neustále utahuje šroub.*¹⁰⁶

Jako správce pozemků pro univerzitu v Českých Budějovicích se neustále probírá katastrálními mapami a stýká s lidmi, kteří mu ochotně a většinou na vlastní popud vypráví své životní osudy. Projev silné empatie, fantazie a fascinace mezilidskými vztahy lze spatřit ve schopnosti promítat si vyslechnuté příběhy a spojovat protínající se osudové linky. Množství práce ale Zbyňkovi přerůstá přes hlavu a není schopen dokončovat povinnosti. Nevladatelnost určování priorit se kromě upřednostňování vytouženého pobytu na Špicberkách projeví hlavně v situacích, kdy se začíná čím dál více angažovat v případě dědictví Bohuny a majetkového podvodu. Zabránil se do sporu a snahou pomoci Bohuně naplňuje jakousi vnitřní potřebu nastolit v Lešicích spravedlnost. Dojde uvědomění, že během své praxe sice zažil množství intrik a vždy je zvládal přehlížet, ale s žádnou nesrovnalostí nebyl vnitřně spjatý. Citové pouto k hospodářství rodině Fuksů mu nedovolí kauzu nedokončit.

Kvůli výpomoci Bohuně strádá jeho dlouholetý vztah s Terezou, který je už tak sám o sobě křehký vinou nezdařených pokusů o dítě: *Dvě unavená srdce bloudící velkým bytem, opraveným, načančaným a připraveným na rodinné štěstí.*¹⁰⁷ Počínající krizi podporuje fakt z minulosti, kdy byl už jednou nevěrný s jeho bývalou přítelkyní Kamilou. Vzhledem k tomu, že Bohuna je taktéž jeho bývalá partnerka, dokonce první láska, očekáváme od milostné linky

¹⁰⁶ HÁJÍČEK, Jiří. *Dešťová hůl*. Brno, 2016, s. 15.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 124.

další Zbyňkovu nevěru. Očekávání je ještě prohloubeno pozorováním Bohunina vzhledu a porovnáváním jejího prostého venkovského života s tím městským až snobsky vyznívajícím stereotypem, který žije s Terezou. Hojně se také vzpomíná na první sexuální zkušenosti, ale v současnosti kromě dotyku rukou nikdy nedojde k výraznému fyzickému kontaktu, jenž by přesahoval hranice nevěry. Prozření a uvědomění si své viny nastává až po odloučení a dočasném přerušení styku ze strany Terezy. Přesto ale Zbyněk nepolevuje v řešení neoprávněných činností v Lešicích a teprve po odhalení pravdy může dojít k obnově vztahu. Situace, kdy Tereza dá Zbyňkovi druhou šanci na základě spřátelení se s Bohunou, jež neváhá pomoci urovnat jejich potíže, vytváří lehký dojem klišé. Nicméně se vše vrací do klidného stereotypu, který ale obě postavy oproti počátku románu nyní přijímají s vděčností.

6.2.1.2. Tereza

Současná přítelkyně Tereza je jen o něco mladší než Zbyněk, oplývá krásou a ladností – štíhlá, vždy upravená a dávající si záležet na vzhledu a vonící po vanilce. Rozumí umění, kterému se věnuje i profesně – vyučuje na konzervatoři. Pochází z relativně zámožné maloměstské rodiny, po níž zdělila i velký byt v centru Českých Budějovic, který se Zbyňkem zrenovovali a vzniklo tak spojení prvorepublikového a moderního stylu. Domov je Terezina chloubou, přesto se ale potýká s tísní, kterou jí způsobuje neplodnost. Podřizuje vše plánování plodných dní a návštěvám kliniky. Je ochotná podstoupit jakýkoliv zákrok, jen aby se těhotenství zdařilo. V tom s ní Zbyněk nesouhlasí: *Spouštěčem alarmu bylo, když lékař vyslovil termín „minimálně invazivní způsob“.* To byla Zbyňkova hranice. Tereza neměla problém s dalším postupem, šla by dál a výš.¹⁰⁸ Jednou vidíme Terezu míchat tarotové karty po plánovaném styku. Vzhledem k pouhému zmínění bez jakéhokoliv Zbyňkova překvapení lze usuzovat, že se tak nestalo poprvé, nýbrž je to pro ni charakteristická činnost. Víra ve výklady budoucnosti pomocí způsobů, jako jsou např. zmíněné karty, vyvolává stereotypní zobrazení bezdětných žen ve středním věku, jež mají tendenci tíhnout k těmto aktivitám.

Přesto se oproti Zbyňkovi snaží i po deseti letech společného soužití vztah zpestřovat a být citlivá vůči jeho nespavosti. Zatímco ona navrhne výlet na louku, poptá pobyt na Špicberkách nebo si obleče spodní prádlo symbolizující anděla, Zbyněk krizové situace buďto nepostřehne nebo je řeší přípravou vína a snídaně či večere. Zpočátku se Tereza spokojuje s takovou formou omluvy, ale později už žárlivost vůči Bohuně nabude takových rozměrů, že jediné východisko představuje dočasný rozchod.

¹⁰⁸ HÁJÍČEK, Jiří. *Dešťová hůl*. Brno, 2016, s. 101.

Oproti Zbyňkovi přistupuje k jejich životnímu stylu smířeně. Jediným spouštěčem úzkostí je pro ní absence dítěte, ale i tu už umí zahnat pomocí ověřených rutin, které s ní Zbyněk dobrovolně absolvuje v rámci podpory: *Uplynul měsíc a Tereza bude zase smutná a lítostivá. [...] Věděl, že aspoň pár dní teď musí být trochu společenský. [...] Dny pro Terezu.*¹⁰⁹

6.2.1.3. Bohuna Fuksová

Bohuna, Zbyňkova první láska, s níž se po letech shledá, zastává podobný přístup jako Tereza. Je smířená se svým osudem – zůstala žít na vesnici ve stejném stavení, v němž i vyrůstala, vztahy s rodinou i lidmi ve vesnici postupně ochably a přivykla nikam nevedoucí dřině na statku. Rozdílem je nespokojenost a touha po změně, kdežto Terezu její práce, společenský i osobní život naplňují. Stejně jako Tereza neztrácí naději v početí dítěte, Bohuny neutuchající víra ve zvelebení hospodářství ji žene vpřed. Motivací je plán její dcery vrátit se zpět na ves a vychovávat zde děti. Proto je ochotná pustit se do soudního sporu o dědictví, jelikož z utržených peněz by postupně zvelebila části chátrajícího statku.

Zbyňkova matka mu nikdy zcela neodpustila, že Bohunu tehdy opustil. Nevyrovnanost Bohuny je znatelná už při prvotním setkání. Přestože se snaží znít rozumně, neodpustí si vyčítavý tón: „*No, máš pravdu, nebudeme se tu teď bavit o tomhle. V našem věku a po těch letech...*“¹¹⁰ V průběhu děje se několikrát projeví opovržení, s jakým vnímá Terezu. Považuje ji za vzdělanou něžnou duši, která může nosit hezké vkusné oblečení, protože se po večerech nemusí starat o vykrmování býka, plení záhonů se zeleninou a nemohoucího dědu. Zdrojem pohrdání může být i určitá míra závisti lepšího rodinného zázemí, a tudíž i výchozí pozice pro současný život. Protikladů mezi Bohunou a Terezou bychom během vyprávění našli mnoho – od rodinných vztahů přes vzhled až po maličkosti jako např. typický nápoj Terezy je výběrové červené víno oproti Bohuně, která „turka ve skle“ pije zásadně až poté, co vychladne. Protichůdnost je natolik znatelná, že závěrečné shledání Terezy s Bohunou, při němž se stanou důvěrnými přítelkyněmi, působí částečně jako klišé.

6.2.2. Vedlejší postavy

Oproti předchozím dvěma románům zde vedlejších postav není mnoho, jsou upozaděny a jejich životy jsou vykresleny pouze stručně. Nejvýraznější je Honza Štefka, v práci nadřízený Zbyňka a v osobním životě i přítel. Zosobňuje spořádaný rodinný život – má spokojené manželství, čtyři dcery, netrápí ho žádné závažné problémy a jeho témata k diskuzi jsou práce,

¹⁰⁹ HÁJÍČEK, Jiří. *Dešťová hůl*. Brno, 2016, s. 75.

¹¹⁰ Tamtéž, s. 62.

politika nebo ženy. Svým způsobem se jeho dominance nad Zbyňkem projevuje nejen v práci, kde se očekává, ale i v soukromí. Stojí na pomezí, protože ho varuje, aby se nepouštěl do niterných vztahů, které by ho mohly ohrozit, ale zároveň se mu snaží pomoci: „*Neříkal jsem ti to, ty blbče? Tady v týhle kanceláři? Abys mezi ně nestrkal rypák, mezi ty vesničany?*“¹¹¹

Morálně zkažené postavy starosty Lešic Josefa Rajtara a jeho zetě a majitele realitní a stavební firmy Ladislava Rehy tvoří nezbytnou část detektivní zápletky. Jejich přetvářka a následné výhrůžky posilují napětí a staví do protikladu Zbyňkovo jednání za účelem dosáhnutí spravedlnosti. Opozice dobra a zla upevňuje i rozdílnost dvou předních lešických rodů. Fuksovi, byť jejich statek doplatil na alkoholismus, jsou popisováni jako eticky kladní. Bohuny otec byl spojován s veselkami, na něž ho zvali z širokého okolí. Dobro dokládá i silný gen plavých vlasů, zatímco Rajtaři jsou typičtí černými kšticemi. Vzhledem k myslivecké tradici a nebojácnosti zasahující za hranice morálních hodnot jsou připodobňováni k predátorům. Zbyněk se zdá být natolik odhodlaný, že by případ zvládl vyřešit sám, avšak na jeho cestě se objeví pár postav, jež mu pomohou, např. doktor Bečvář, který mu poskytne podstatné informace o úrazu Tondy.

Zdánlivě nepodstatní klienti docházející ke Zbyňkovi do kanceláře jsou všichni představitelé staré doby před socialistickou kolektivizací. Zosobňují tradiční vztah k zemědělské krajině a životu na vesnici: *Napadlo ho, že vidí odcházet asi poslední generaci, pro kterou půda ještě něco znamenala, pro kterou býval kus pole nejen obživou, ale i srdeční záležitostí.*¹¹² Zatímco Zbyněk má přístup ke katastrálním mapám prostřednictvím počítače, jejich virtuální realita se promítá v jejich paměti a území ožívají díky vzpomínkám. Zastáncem starého způsobu práce je i doktor, jenž odmítá vyměnit psací stroj za elektronický mozek, jelikož dle něho počítač odosobňuje a z pacientů se stávají čísla.

6.3. Časoprostor

Příběh se odehrává chronologicky v rozmezí od října do března. Paralela počasí a dějových zvratů je spíše vedlejším prvkem. Viditelně ji lze rozpoznat na partnerském vztahu, kdy v podzimních měsících a během zimy ztrácí na síle, avšak na počátku jara znovu vzkvátá.

Motiv nespavosti slouží jako prostor pro oživlé obrazy Zbyňkových vzpomínek, tužeb a myšlenek ovlivněných současným děním. Hojně se opakují obrazy dětství a dospívání na statku u Fuksů. Nejednou se mu vyjeví sexuální zážitky s Bohunou. Vzhledem k četnosti a podobnosti

¹¹¹ HÁJÍČEK, Jiří. *Dešťová hůl*. Brno, 2016, s. 208.

¹¹² Tamtéž, s. 31.

je lze považovat za leitmotiv, který zasazením do parných letních měsíců a malátným popisem způsobuje zpomalení děje: [...] *když ji pak svlíkám v tom stinným pokoji v chalupě, kde je všude klid a ticho, jen hodiny s kukačkou tikají a Bohunina babička se venku šourá tím vedrem, trvá jí to celý věky, než přejde rozpálenej dvůr stínem podél zdi. Co pro nás tehdy znamenal čas?*¹¹³

Krajinu metaforicky ilustruje vícero jevů, přičemž všechny nějak souvisí s projevem únavy. Obličej jako místo, kde vyčerpání nelze zakrýt: *Její úsměv byl zářivý, ale v koutcích poznal stopy únavy. I v krajině očí.*¹¹⁴ Přírovnání nespavosti ke vzdáleným krajinám: *Cítil, jak se její hlas a oddychování zase vzdalují do území, která jsou jemu z nějakého důvodu zapovězena. Ta krajina slasti se jmenuje – spánek v ranních hodinách.*¹¹⁵ Častým symbolem se stává strop, na němž se Zbyňkovi promítá oblast severských zasněžených zemí.

Kromě fikční obce Lešice se prostřednictvím Zbyňkových cest pohybujeme v existujících částech jižních Čech – např. Novohradsko, blata u Vodňan, Strakonice. Stěžejním městem jsou České Budějovice, kde se nachází byt i práce Zbyňka a Terezy. Krajské město utváří protipól vesnickému prostředí. Městské prostory jako je kancelář, hromadná doprava nebo kavárny způsobují Zdeňkovi skličující stavy, zatímco při výjezdech do přírody z něj stres opadá. Dalším zdrojem úzkosti je Praha spojená s návštěvami klinik a přespáváním u Tereziny kamarádky, s níž Zbyněk strávený čas přežívá jen kvůli Tereze a konverzaci vnímá jako společenskou nutnost.

7. Komparace

Kapitola věnovaná komparaci všech tří románů se opírá o předchozí analýzu děl volně spojovaných do trilogie. Už užívání tohoto označení nabádá k hledání spojitostí, přičemž neopomeneme zmínit ani rozdíly, jimiž se díla mezi sebou odlišují a tím vynikají.

Jasně rozpoznatelnou shodou je regionální ukotvení v prostředí jižních Čech, jež dokládá pouto samotného autora k rodnému kraji. Ve všech třech románech lze najít jako největší orientační bod krajské město České Budějovice, jejichž zastoupení může být různě silné. V *Selském baroku* jsou poměrně nevýznamné, jelikož jsou pouze sídlem krajského archivu. Oproti tomu v *Rybí krvi* už nabývají na důležitosti a městský život se stává protipólem tradičního vesnického, jež museli obyvatelé zaplavených vesnic opustit. České Budějovice

¹¹³ HÁJÍČEK, Jiří. *Dešťová hůl*. Brno, 2016, s. 54.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 14.

¹¹⁵ Tamtéž, s. 58.

jsou nejvíce zmapovány v *Dešťové holi*, protože zde hlavní hrdina bydlí a pro jeho partnerku jsou zároveň městem, v němž vyrůstala. Fungují opět jako kontrast k venkovu a podnět k filozofickým otázkám Zbyňka, kde se nachází jeho kořeny, popř. zda vůbec k nějakému místu dokázal přilnout. Ve všech dílech si autor pohrává s reálnými a fikčními názvy ostatních měst a obcí. První a třetí román stojí na pomezí. Na jedné straně máme skutečně existující Třeboň a již zmíněné České Budějovice, přičemž obě lokality zastupují místo, kde hlavní hrdina bydlí a pracuje. Na druhé straně ale vesnice Tomašice a Lešice zasažené křivdou, okolo níž se následně buduje detektivní zápletky, nesou smyšlené jméno. *Selský baroko* obsahuje dokonce nejméně tři další obce s nereálným pojmenováním. V *Rybí krvi* se sice postavy rozprchnou do Týna nad Vltavou, Vodňan nebo dojíždí na zábavy do Holkova, Sedlic apod., ale stěžejní vesnice, které postihne nespravedlnost a v nichž se odehrává většina příběhu, nejsou přímo pojmenovány. Vzhledem k podkladu opravdové historické události bychom byli schopni po důkladnějším pátrání zjistit, o jaké osady se jednalo. Nicméně pracujeme s interpretací, že uvedení fikčního nebo žádného názvu postižených vesnic popírá dokumentární formu a naopak vyzdvihuje mezilidské vztahy, přičemž ještě podpoří téma hledání kořenů.

Budovy lze opět rozdělit podle opozice města a venkova. Chalupy jsou vnímány jako stvořené pro prostou venkovskou spokojenost. Mnohdy jsou spojovány s příjemnými vůněmi jídla a bylinek nebo bezstarostným dětstvím. Přesto v prvním i druhém románu najdeme výjimky. Pavel pociťuje úzkostné stavy z chátrajících staveb a stejně tak Hana vnímá usedlost patřící Konopkům, u níž zmiňuje i nepříjemný pach. Město se obvykle popisuje pomocí ulic, zatímco orientaci na vesnici umožňují vlastní názvy místních. Např. v *Selském baroku* Pavel často zmiňuje čísla popisná, načež domorodci neřeknou určitému stavení jinak než „U Sládků“ nebo v případě Hany „Konopkovic chalupa“ atd. Přestěhování se z vlastního stavení do bytu ve městě je v *Rybí krvi* vnímáno jako prohra s režimem. Některé postavy se s přemístěním do stísněného prostoru a ztrátou otevřenosti venkova dokáží vyrovnat, některé se jen sotva dokáží smířit či úplně odmítnou přijmout změnu. Stylový zrekonstruovaný byt v *Dešťové holi*, kde dědeček Terezy dával dětem z budějovických zámožných rodin hodiny klavíru, jehož absurdní dominantou rozhodně není umakartové jádro jako v *Rybí krvi*, se zdá být oázou klidu a rodinného štěstí. Přesto se jeho velikost při každém nezdařeném pokusu o dítě promění z výhody v depresivní prvek dokazující Tereze se Zbyňkem jejich nezdar.

Problematika neplodnosti se otevírá i v *Rybí krvi*, kde Hana taktéž nadšeně připravuje dětský pokoj, jenže namísto oslav otěhotnění se musí smířit s neúspěchem. Rozdíl najdeme i v pomoci, kterou každý z párů vyhledává jinde. Hana jde pro radu k místnímu bylinkáři, na

druhé straně Tereza podstupuje všemožná lékařská vyšetření na specializovaných klinikách. Dva přístupy od sebe dělí více jak dvacet let a s tím související pokrok medicíny a dostupných metod, výchozí situace hrdinek ve smyslu zázemí, z něhož pocházejí a tudíž inklinace k typickým způsobům daného prostředí, a věk, který rozhoduje o finančním zaopatření nezbytným pro plánované těhotenství pod dohledem specialistů. Pavel ze *Selského baroka* má sice syna, do něhož vkládá naději a přání, aby jednou byl genealog jako on. Problém ale spočívá v rozpadlém manželství, které mu dovoluje strávit společný čas se synem pouze o lichých víkendech.

Počasi tvořící parabolu děje je patrné v *Selském baroku* a *Dešťové holi*. Parné, suché léto prvního románu se v období zvratu mění na nevládný podzim, až déšť ustává při závěrečném vyjasnění Pavlových myšlenek. Druhý román počíná právě v podzimních měsících, kdy mlhy pohlcují scenérie i mysl hlavního hrdiny. Jaro je zde metaforou nového vzkvétání vztahu i vyřešením sporu. *Rybí krev* nepřikládá meteorologickým podmínkám váhu, rozhodující je zde spíše uvedení roku událostí. Zatímco ostatní dvě díla se odehrávají v řádu měsíců, jedinečnost prostředního románu spočívá v relativně vyvážené propracovanosti dvou časových rovin. I když *Selský baroko* také poskytuje pohled do minulosti, děje se tak za účelem získání indicií k rozpletení případu, nikoliv zároveň k charakteristice hlavní postavy.

Selský baroko i *Rybí krev* charakterizuje vyprávěcí situace 1. osoby. Kategorie vyprávěče se mění až ve třetím románu, kde vyprávění osciluje mezi vševědoucím vyprávěčem a vnitřními monology Zbyňka. I přes rozdílné formy se *Selský baroko* a *Dešťová hůl* podobají v lyrických popisech krajiny, jež kromě dokreslení atmosféry a místního koloritu poukazují i na citlivé vnímání hlavní postavy. Hana se více než na poetické záznamy scenérií soustředí na rozpoznávání vztahů a emočních reakcí sebe i ostatních. Nelze tvrdit, že v *Rybí krvi* se nevyskytují popisné pasáže místní přírody, avšak netvoří tak výrazné úseky textu. Příběh utváří i vedlejší postavy, které jsou nejméně rozvinuty v *Dešťové holi*, kde hlavní postava působí v řešení zápletky natolik samostatně, že nepotřebuje postavy ve funkci nápovědy. Podobně je tomu i v případě Hany, jelikož kvůli její angažovanosti a tvrdohlavé snaze o záchranu vesnic nemá v okolí nikoho sobě rovného. Vedlejší postavy zde zastávají spíše různé možnosti přijetí přetrhání kořenů. *Selský baroko* klade důraz na vedlejší postavy, jelikož jim je přiřazena úloha vodítek k rozpletení událostí z minulosti i těch současných.

Již jsme zmínili, že detektivní zápletky v *Selském baroku* tvoří časovou osu minulosti. Výraznou mozaikovitou kompozicí se skládá kronika tamního kraje a objasňuje se případ Rozálie. Její postava funguje jako prvek napětí a tajemna, jelikož polovinu děje není jisté, zda

ještě žije. Svůdná Daniela, jejíž původ se dovídáme až téměř v závěru a vyplouvá tak napovrch i její sobecké jednání, a vypočítavý podnikatel Šrámek, kterému nekalé praktiky použité k dosažením jeho cíle nedělají sebemenší problém, se také podílejí na detektivním podkresu románu. Stejně tak má i *Dešťová hůl* morálně zkažené postavy. Josef Rajtar a Ladislav Reha jsou obdobou Šrámka – starosta Lešic spolčený se zetěm, vlastníkem realitní a stavební firmy, provedou majetkový podvod. Zjištění, že peníze, o kterých si až do závěrečného rozuzlení myslíme, že o ně byl Tonda okraden, vlastně schoval, polehčuje okolnosti kauzy. Nicméně neobhájuje nezákonné chování. Oproti *Selskýmu baroku*, kde již otištěný článek znemožní Pavlovi jakkoliv se dále snažit zlo zastavit, a tudíž přistupuje na uzavření případu sám v sobě, otevřený konec v *Dešťové holi* předpovídá soudní vyřešení zločinu. Atypické vykreslení křivdy se rozvíjí v *Rybí krvi*, kde hlavní hrdinka svádí boj s nerovným soupeřem, prakticky s celým státním zřízením. Tušení předem prohraného sporu se v závěru potvrdí. Všechny tři hlavní postavy lze označit za bojovníky. Řídí se svým morálním přesvědčením, které jim nedovoluje neangažovanost, a touhou po spravedlnosti. Právě jejich zabránění se do případů způsobuje dočasnou zaslepenost a podmiňuje upozadění vztahů. Ať už je to situace Pavla, který z morálních důvodů odmítne vztah s Danielou, Hany, jejíž aktivistické snahy zničí vztah s Petrem, nebo Zbyňka, který tak zarytě pomáhá Bohuně, až musí pomoci ona jemu s manželskou krizí. Proto jsou díla nazývána volnou venkovskou trilogií morálního neklidu.

Hájíčkoví se podařilo vybudovat tři odlišné, a přesto natolik podobné romány, že jsme schopni rozpoznat výrazné rysy jeho autorské tvorby. Regionální zasazení do prostředí rodných jižních Čech je nepochybným znakem, který autor dokázal prosadit i v téměř všech svých ostatních dílech. Znalost krajiny, historie a obecně tamního koloritu napomáhá vytvořit autentické texty, u nichž popisné pasáže nevnímáme jako prostředky zpomalující či natahující děj. Díky věcnému a úsečnému stylu psaní se plynule mísí poetický a popisný jazyk s dialogy. Hlavní postavy Pavel, Hana i Zbyněk představují typické protagonisty Hájíčkových děl. Charakteristické je pro ně věkové zařazení do období středních let, z čehož se odvíjí pocit nazývaný krize středního věku. Typická je vnitřní potřeba vyrovnání se s minulostí a tvrdohlavost, která doprovází nutkání otevřené jizvy dořešit. Kvůli jejich přesvědčení se potýkají i se vztahovými problémy, jež jsou stejně jako staré nesrovnalosti nakonec vyřešeny. Vyprávěcí situace 1. osoby nepředpokládá poskytnutí vnější charakteristiky hlavních protagonistů, nicméně i v případě vševědoucího vypravěče třetího románu není doložena jakákoliv zmínka o vzhledu. Zevnějšku není přisuzována důležitost pravděpodobně kvůli zaměření se spíše na psychologický vývoj hrdinů. Právě plastičnosti postav by se dala

považovat za další shodný rys. Prostřednictvím konfrontací minulosti se současností jsme schopni sledovat nejen očekávaný vývoj postav, ale i proměny života na venkově. Obecně venkov pak tvoří protiklad městskému prostředí. Při soustředění se na analyzovanou trilogii lze vypořádat vývoj autorského stylu v oblasti volby zpracovávaného tématu a vypravěče. Tematizace vykonstruovaných procesů 50. let minulého století v *Selském baroku* je vystavěna na podkladu rodinných událostí ze strany Hájíčkovy otce. Oblast v *Rybí krvi* zasažená výstavbou jaderné elektrárny naopak souvisí s matčinou stranou rodiny. *Dešťová hůl* se zdá být už osobitějším dílem vypracovaným na základě vlastních zažitých situací a lze tak interpretovat i návrat ke zvolení muže jako hlavní postavy.

Závěr

Žánr venkovského románu prošel v průběhu let přirozeným vývojem podmíněným změnou politických i společenských poměrů. Protipóly prostředí venkova a města však zůstaly neměnnou složkou. Přes proměny a rozklad tradičních hodnot venkov stále převyšuje město v kontextech klidného, nikam nespěchajícího životního stylu a krajiny poskytující útočiště a oporu při hledání narušených či ztracených kořenů. Dokazuje to fakt, že prostor vesnice stále v žánru venkovského románu zaujímá větší část, tj. funkci dějiště hlavních událostí. Hájíčkova díla se mohou řadit k novodobému venkovskému žánru svým zasazením do rodného kraje, tím, že soustředí pozornost na proces úpadku vesnic, tématem vykořeněnosti a neutuchající potřeby vyřešit nesrovnalosti podle morálních zásad hrdinů. Kapitola o charakterizaci a vývoji onoho žánru byla účelně zvolená a následná analýza potvrdila vhodně zvolené žánrové zařazení.

Rozbor tematické roviny románů následně podpořilo i jejich spojování do tzv. volné venkovské trilogie morálního neklidu. Shodné rysy jsme našli v oblasti regionálního ukotvení a hlavních postav ztvárňujících typické protagonisty Hájíčkových děl. Dalším společným znakem byla vyprávěcí situace prvních dvou románů, kde byla zvolena perspektiva 1. osoby. Nicméně ve třetím románu je i přes volbu obecného typu autorského vyprávění ve 3. osobě patrná tendence k subjektivní vyprávěcí perspektivě. Soudíme tak na základě častého mísení vyprávění s vnitřními monology hrdiny. Detektivní prvky *Selského baroka* a *Dešťové hole* se podobají výstavbou na podkladu osobních záležitostí a rodinné křivdy. Zatímco *Rybí krev* vyobrazuje nevyrovnaný boj jedince s de facto celým politickým systémem.

Mohli bychom se detailněji zabírat každým dílem, porovnávat i nepatrné a ojedinělé části a diskutovat nad možnostmi interpretace z vícero hledisek. Nicméně pro vyvození závěru, že díla jsou právem spojována do trilogie, nám dosavadní poznatky stačí. Hájíčkovi se podařilo zkonstruovat tři na první pohled podobná díla, co se týče vyprávěčského stylu. Avšak romány si díky odlišnému ztvárnění tématu ztráty kořenů zachovávají svou originalitu. V současné české literatuře Hájíčkova osobitá modernizace venkovského románu rozhodně zaujímá výrazné místo.

Seznam použitých zdrojů

Beletrie

HÁJÍČEK, Jiří. *Selský baroko*. 2. vyd. Brno: Host, 2009. ISBN 978-80-7294-300-5.

HÁJÍČEK, Jiří. *Rybí krev*. 2. vyd. Brno: Host, 2014. ISBN 978-80-7491-133-0.

HÁJÍČEK, Jiří. *Dešťová hůl*. 1. vyd. Brno: Host, 2016. ISBN 978-80-7491-773-8.

Odborná literatura

ALTMAN, Robert. *Osud podle jména: o nomenologii a jménech : nomenologické obrazy nejčastějších křestních jmen od A do Z : jací jsou, k čemu jsou předurčeni a kam míří nositelé různých jmen*. Brno: Centa, 2005. ISBN 80-86785-05-X.

DOLEŽEL, Lubomír. *Narativní způsoby v české literatuře*. Praha: Český spisovatel, 1993. ISBN 80-202-0418-0.

FORST, Vladimír a kol. Josef Holeček. In: *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce 2* [online]. Academia, 1993. Dostupné z: https://edicee.ucl.cas.cz/images/data/prirucky/obsah/21/lcl_2_1-592.pdf

FOŘT, Bohumil. *Literární postava: vývoj a aspekty naratologických zkoumání*. Theoretica & historica, sv. 2. Praha: Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2008. ISBN 978-80-85778-61-8.

GILK, Erik a Alena PŘIBÁŇOVÁ. Jiří Hájíček. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. ÚČL AV ČR, 2007, 2023. Dostupné z: <https://slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1338&hl=ji%C5%99%C3%AD+h%C3%A1j%C3%AD%C4%8Dek>

HODROVÁ, Daniela. *...na okraji chaosu-...: poetika literárního díla 20. století*. Praha: Torst, 2001. ISBN 80-7215-140-1.

KUBÍČEK, Tomáš, Jiří HRABAL a Petr A. BÍLEK. *Naratologie: strukturální analýza vyprávění*. Praha: Dauphin, 2013. ISBN 978-80-7272-592-2.

KUBÍČEK, Tomáš. *Vypravěč: kategorie narativní analýzy*. Studium, sv. 20. Brno: Host, 2007. ISBN 978-80-7294-215-2.

LEHÁR, Jan, Alexandr STICH, Jaroslava JANÁČKOVÁ a Jiří HOLÝ. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 3. vydání. Praha: NLN, 2020. Česká historie, sv. 4. ISBN 978-80-7422-746-2.

MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha; Litomyšl: Paseka, 2004. ISBN 978-80-7185-669-6.

OPELÍK, Jiří a kol. Teréza Nováková. In: *Lexikon české literatury: Osobnosti, díla, instituce 3* [online]. Academia, 2000. Dostupné z: <https://edicee.ucl.cas.cz/images/data/prirucky/obsah/31/lexikon%20%20-%201-729.pdf>

RIMMON-KENANOVÁ, Shlomith. *Poetika vyprávění*. Brno: Host, 2001, 174 s. Strukturalistická knihovna, sv. 7. ISBN 80-7294-004-X.

SLÁDEK, Ondřej. Jiří Hájíček: Selský baroko. In FIALOVÁ, Alena (ed.). *V souřadnicích mnohosti. Česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Praha, 2014, s. 474-482. ISBN 978-80-200-2410-7. Dostupné z:

<https://service.ucl.cas.cz/edicee/images/data/prirucky/obsah/Sou%C5%99adnice%20mnohosti/H%C3%A1j%C3%AD%C4%8Dek.pdf>

STANZEL, Franz K. *Teorie vyprávění*. ARS. Literárněvědná řada. Praha: Odeon, 1988.

ŠIDÁKOVÁ FIALOVÁ, Alena (ed.). *V souřadnicích mnohosti: česká literatura první dekády jednadvacátého století v souvislostech a interpretacích*. Literární řada. Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2410-7.

TODOROV, Tzvetan. *Poetika prózy*. Praha: Triáda, Paprsek, 2000. ISBN 80-86138-27-5.

Kritiky, recenze a rozhovory

HÁJÍČEK, Jiří: Kluci z vesnice se nikdy neztratí : Jiří Hájíček vydal knížku povídek Dřevěný nůž. Rozmlouval Michal Procházka. Právo. Roč. 14, 2004, č. 121, 25. 5., s. 11. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/kultura-jiri-hajicek-vydal-knizku-povidek-dreveny-nuz-292137>

HÁJÍČEK, Jiří: Krajina středních let může být nebezpečná – rozhovor s Jiřím Hájíčkem. OKO Kosmasu [online]. 20. 10. 2016. Dostupné z: <https://www.kosmas.cz/oko/rozhovory/69872/krajina-strednich-let-muze-byt-nebezpecna-rozhovor-s-jirim-hajickem/>

HÁJÍČEK, Jiří: Na zlou dobu člověk nerad vzpomíná : Spisovatel Jiří Hájíček napsal román Selský baroko o padesátých letech na vesnici. Rozmlouval Radim Kopáč. Právo. Roč. 15, 2005, č. 301, 28. 12., s. 14. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/kultura-jiri-hajicek-na-zlou-dobu-clovek-nerad-vzpomina-40110755>

HÁJÍČEK, Jiří: Není to román pouze o Temelínu, říká Jiří Hájíček o svém románu Rybí krev. Deník Referendum [online]. 25. 7. 2013. Dostupné z: <https://denikreferendum.cz/clanek/16052-neni-to-roman-pouze-o-temelinu-rika-jiri-hajicek-o-svem-romanu-rybi-krev>

HÁJÍČEK, Jiří: Slovo dalo slovo. Foto Nika Brunová. Uni. Roč. 32, 2022, č. 12, 7. 12., s. [24]–27. Dostupné z: <https://www.magazinuni.cz/hudba/jiri-hajicek-slovo-dalo-slovo/>

HÁJÍČEK, Jiří: Hájíček: V haiku se oprostí od veteše. Foto David Peltán. Právo. Roč. 33, 2023, č. 13, 16. 1., s. 15. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/kultura-spisovatel-jiri-hajicek-v-haiku-se-oprostuji-od-vetese-40420095>

HOST, *Jiří Hájíček* [online]. Dostupné také z: <https://www.hostbrno.cz/hajicek-jiri/>

JANOUŠEK, Pavel: Jiří Hájíček: Rybí krev. Host, Brno 2012. Tvar. Roč. 23, 2012, č. 11, 24. 5., s. 3. Dostupné z: <http://old.itvar.cz/prilohy/276/Tvar11-2012.pdf>

Jiří Hájíček [online]. 2023. Dostupné také z: <https://www.hajicek.info>

MELICHAR, Dominik: Obrázky z jižních Čech. Host. Roč. 31, 2015, č. 2, 20. 2., s. 86. Dostupné z: <https://www.h7o.cz/clanky/11309-obrazky-z-jiznich-cech>

STEJSKAL, Tomáš: Český film o hledáčích vltavínů: jen bezradnost. Hospodářské noviny. Roč. 60, 2016, č. 175, 8. 9., s. 18. Dostupné z: <https://archiv.hn.cz/c1-65430110-zlodeji-zelenych-koni-film-wlodarczyk-recenze>